

هو الرفيح ◦

گزارش پیش

تحقق الزامات آئین نامه در برگزاری
سی و چهارمین جشنواره هوایی فجر

تحلیل و ارزیابی تغییرات در مقایسه با ادوار پیشین

سمانه کاکاوند

(زیر نظر پژوهشکده هنر)

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

عنوان: تحقیق الزامات آئین‌نامه در برگزاری سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر؛ تحلیل و

ارزیابی تغییرات در مقایسه با ادوار پیشین

نویسنده: سمانه کاکاوند

ویراستار: مهناز احدی

صفحه‌آرا: حسین آذری

نوبت چاپ: اول - پاییز ۱۳۹۸

شمارگان: برای مخاطبان خاص

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.
در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پایین‌تر از میدان ولی عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
صندوق پستی: ۶۲۷۴ - ۱۴۱۵۵. تلفن: ۸۸۹۰۲۲۱۳. دورنگار: ۸۸۸۹۳۰۷۶. Email: nashr@ricac.ac.ir

فهرست مطالب

مقدمه ۱

بخش اول: گزارشی از میزان تحقق روند پیش‌بینی شده برگزاری جشنواره در آیین‌نامه

مقدمه ۷

پایبندی به آیین‌نامه از منظر اهداف و مأموریت‌های پیش‌بینی شده در سی و چهارمین جشنواره موسیقی

فجر ۸

پایبندی به آیین‌نامه اجرایی در سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر ۱۱

تعیین رئیس جشنواره ۱۲

انجام وظایف رئیس ۱۲

تعیین دبیر جشنواره ۱۵

انجام وظایف دبیر ۱۶

شورای پیشنهاد دبیر ۱۷

مدیر اجرایی جشنواره ۸۱

هیئت انتخاب گروه‌ها و آثار ۱۹

شورای ارزیابی جشنواره ۲۱

بخش دوم: ارزیابی و تحلیل نحوه برگزاری جشنواره بر مبنای اجرای آیین‌نامه

مقدمه ۲۵

انطباق عملکرد گردانندگان با مفاد آیین‌نامه ۶۲

ضعف ضمانت اجرایی آیین‌نامه ۳۳

بخش سوم: نتایج و پیشنهادات

۳۷.....	مقدمه
۳۸.....	جمع بندی
۳۸.....	نتایج
۴۲.....	پیشنهادات
۴۵.....	سخن آخر
۷۴.....	فهرست منابع

مقدمه

جشنواره موسیقی فجر مهم‌ترین رویداد موسیقایی کشور است که مخاطبان فراوانی دارد. توجه به برگزاری کیفی این رویداد، جذب علاقه‌مندان و مخاطبان خارجی، تعامل هرچه بیشتر اهالی موسیقی در داخل کشور، جلای ویتترین موسیقی و نظایر آن را در پی خواهد داشت.

غنا دیپلماسی موسیقی، که همانا زیرمجموعه دیپلماسی فرهنگی است و بهره‌مندی از ابزارهای نرم و فرهنگی، امروزه مهم‌ترین سلاح کشورهای پیشرفته و توسعه‌یافته است. این درحالی است که جشنواره‌های فرهنگی ما، که می‌تواند نمایشی از فعالیت‌های ملی در عرصه بین‌المللی باشد، از هدف و مأموریت اصلی خود دور است. استادان و هنرمندان عرصه موسیقی از این رویداد به‌عنوان ویتترین موسیقی کشور یاد می‌کنند. اهمیت صنایع نرم و هویت‌آفرینی چون هنر- صنعت موسیقی، در جهان امروز بر کسی پوشیده نیست. کشور چین با علم بر چنین خاصیتی از صنایع فرهنگی، با راه‌اندازی گروه نمایشی گانسو و گروه نمایشی باران گل در جاده ابریشم، گفتمان صلح را طرح کرد و از این طریق، نفوذ خود را در منطقه بسط داد. «موسیقی می‌تواند گستره وسیعی از احساسات را در خود نگاه دارد، به‌گونه همه چیز برود و با روح به صحبت بنشیند. موسیقی، این توانایی را دارد که

ما را به هم متعهد کند و حس اجتماعی ما را از طریق احساسات، قدرت بخشد. این سخنان، بخشی از سخنانی است که در ۲۴ اکتبر سال ۲۰۰۳ توسط دبیرکل اسبق، به مناسبت روز جهانی ملل متحد، ایراد گشت. در این سخنرانی، دبیرکل بر نقش موسیقی در ایجاد هارمونی در جهان و نقش آن در فهم مشترک انسان‌ها و اعتمادسازی تأکید نمود. در نگاه او، موسیقی می‌تواند فراتر از موانع و مرزهای جغرافیایی، فرهنگی، سیاسی و عقیدتی رود» (نشاسته‌سازان و دیگران، ۱۳۹۷: ۱۶). لذا جشنواره موسیقی فجر می‌تواند عرصه مناسبی را برای شناخت، ارتباط و تبادلات میان اهالی موسیقی برقرار کند. این مهم امکان‌پذیر نیست، مگر با ترسیم خط‌مشی روشن و راه‌گشا. مطالعه الگوهای موفق در عرضه‌داشت دیپلماسی موسیقی و به‌طور کلی هنر می‌تواند مسئولان کشورمان را یاری کند. جشنواره موسیقی فجر می‌تواند نمایشگاهی از موسیقی متنوع قومی و آیینی ایرانی باشد که نشان از هم‌زیستی، انسجام، هماهنگی و وحدت اقوام دارد. چنین اجراهایی را می‌توان به‌سوی آرمان تمامیت ارضی ایران اسلامی پیش برد و ندای آن را به گوش جهانیان و مدافعان تجزیه کشور رسانید.

تنظیم و تصویب آیین‌نامه و تدوین سند از منظر اهالی موسیقی، گامی رو به جلو بود. پیروز ارجمند بیان داشت: «در هیچ دوره‌ای از جشنواره، اساس‌نامه و آیین‌نامه مشخصی وجود نداشت. بعد از حاشیه‌های جشنواره‌های سی و یکم و سی و دوم، گروه منتقدان پیشنهاد اساس‌نامه را دادند تا از اعمال نظرهای شخصی جلوگیری شود. این اساس‌نامه را یک کمیته ۵ نفره تنظیم کرد که من نیز یکی از اعضای آن بودم». علی‌ترابی نیز در این باره معتقد بود: «جشنواره سی و چهارم، اولین جشنواره دارای آیین‌نامه و نخستین دوره‌ای بود که فرایند برگزاری آن منوط به سلیقه دبیر جشنواره و مدیرکل دفتر موسیقی نبود. چهارچوب جشنواره در این دوره کاملاً مشخص بود». شاهین فرهت نیز، دوره اخیر را متفاوت با سالیان گذشته دانست و گفت: «وجود آیین‌نامه همانند یک چهارچوب، تکلیف را روشن می‌کند... آیین‌نامه راه‌گشا و راهنماست».

در برگزاری این جشنواره از یک سو وجود حواشی، اعمال نظرهای شخصی، ساختارمند نبودن و بی‌نظمی، مشخص نبودن اسلوب و چارچوب اجرا؛ و از سویی دیگر، اهمیت چنین رخدادی، نگاه‌ها را به تدوین و تنظیم آیین‌نامه به‌عنوان شالوده جشنواره، معطوف داشت. به درخواست هنرمندان، منتقدان و اساتید دانشگاه و با تصمیم وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی بود که به‌منظور تهیه و تدوین پیش‌نویس آیین‌نامه، نشست‌هایی با حضور اهالی موسیقی، صاحب‌نظران و دانشگاهیان برگزار شد. پس از برگزاری این جلسات، نسخه نهایی مدون شد و به‌تصویب رسید. این آیین‌نامه، که در ابتدای تیر ۱۳۹۷ از سوی دفتر موسیقی ابلاغ و لازم‌الاجرا شد، مشتمل بر ۲ فصل، ۹ بخش و ۱ تبصره است و بنا به پیش‌بینی‌های صورت‌گرفته، رهاورد اجرای آن، ایجاد انضباط شکلی و محتوایی در روند برگزاری جشنواره موسیقی خواهد بود. در این گزارش سعی بر آن است تا با تکیه بر بندهای مندرج در آیین‌نامه جشنواره، میزان پایبندی به چارچوب آن از سوی برگزارکنندگان جشنواره سنجیده شود. از آنجا که سی و چهارمین دوره جشنواره، همراه با تصویب این آیین‌نامه بود، چگونگی اجرای آن در این گزارش، مطالعه شده است. هدف پژوهش، دوسویه بود و مطالعات در دو محور صورت گرفت که عبارت‌اند از:

الف) سنجش میزان تقید به مفاد آیین‌نامه در روند برگزاری جشنواره

ب) مطالعه و سنجش قابلیت‌های اجرایی آیین‌نامه در روند برگزاری کیفی جشنواره

از آنجا که آراء منتشرشده پیرامون آیین‌نامه متفرق‌اند و به‌صورت گزارشی منسجم وجود ندارند، تدوین گزارش‌هایی این‌چنین، در نخستین سال نگارش آیین‌نامه، موجب حصول ارزیابی‌ای از کم‌وکیف اجرای آیین‌نامه خواهد شد. برای تدوین این گزارش، از مصاحبه با موسیقی‌دانان و دست‌اندرکاران جشنواره استفاده شد؛ مصاحبه نیمه‌ساختار یافته و عمیق که در روند انجام آن، از تمام پاسخ‌گوها سؤالات مشابهی پرسیده شد و پاسخ‌های ارائه‌شده در فرایند تحلیل بکار رفت. اگرچه پرسش‌های مشابهی در هر مصاحبه از

افراد پرسیده شد؛ مصاحبه انعطاف‌پذیر بود و ترتیبی اتخاذ شد تا دیگر اطلاعات مهم نیز در فرایند انجام مصاحبه به دست آید. شایان ذکر است که در گزارش حاضر، فصل دوم از آیین‌نامه جشنواره موسیقی فجر با عنوان «آیین‌نامه اجرایی» ارزیابی شده است.

در تهیه این گزارش، اشخاص و صاحب‌نظران متعددی برای مصاحبه در نظر گرفته شدند. برخی از آنان از پرسش و پاسخ امتناع ورزیدند و بعضی دیگر نیز، در جریان تصویب آیین‌نامه نبودند. در نهایت، مصاحبه‌ها با افرادی انجام شد که از دست‌اندرکاران برگزاری جشنواره بودند همچون: رئیس، دبیر هنری و مدیر اجرایی آن، همچنین برخی از منتقدان و اعضای گروه تدوینگر آیین‌نامه، هنرمندان شرکت‌کننده در جشنواره، اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و اعضای شورای انتخاب دبیر که از صاحب‌نظران حوزه موسیقی بودند. این افراد عبارت‌اند از آقایان:

- شاهین فرهت، دبیر جشنواره؛
 - شهرام صارمی، مدیر اجرایی؛
 - علی ترابی، رئیس جشنواره و مدیرکل پیشین دفتر موسیقی؛
 - حمید عسکری رابری، عضو هیئت انتخاب دبیر جشنواره و عضو هیئت علمی دانشگاه هنر تهران؛
 - صائب کاکاوند، آهنگ‌ساز و موسیقی‌دان، هنرمند شرکت‌کننده در جشنواره؛
 - پیروز ارجمند، آهنگ‌ساز، نوازنده و منتقد؛
 - احسان ذبیحی‌فر، عضو هیئت علمی دانشگاه هنر تهران.
- سؤالات کلی مطرح‌شده نیز عبارت بود از:
- نظر شما در خصوص آیین‌نامه مصوب سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر چیست؟
 - آیا جشنواره سی و چهارم، با عنایت بر آیین‌نامه محور بودن، از نظر کیفی با ادوار پیشین متفاوت بود؟

– چه تفاوت‌هایی در روند برگزاری و اجرا میان جشنواره سی و چهارم و دوره‌های قبل وجود داشت؟

– ارکان برگزارکننده به چه میزان، به مفاد آیین‌نامه اجرایی در روند برگزاری پایبند بودند؟

ضمن سؤالات اصلی، به این سؤالات نیز توجه شد:

– نسبت آیین‌نامه با نوع و میزان حضور بانوان در جشنواره چیست؟

– آیا تصویب آیین‌نامه با حذف بخش رقابتی (جایزه باربد) ارتباطی داشته است؟

– آیا تصویب آیین‌نامه موجب برگزاری هم‌زمان جشنواره در ۱۵ استان دیگر کشور شده است؟

– آیا انتخاب نهایی دبیر بنا به ماده‌مربوطه در آیین‌نامه انجام شد؟

– آیا شورای انتخاب آثار و شورای ارزیابی مطابق با آیین‌نامه انتخاب شده و عمل کرده‌اند؟

– آیین‌نامه به چه میزان در رفع مشکلات و حذف حواشی تکرارشونده در دوره‌های قبل مؤثر بوده است؟

– آیا آیین‌نامه به بازنگری نیاز دارد؟

– آیین‌نامه به چه میزان و چگونه در ارسال فراخوان و تعیین محورهای جشنواره نقش داشت؟

حاصل مطالعات اسنادی پیرامون موضوع پژوهش و نیز مصاحبه‌های انجام‌شده، در فصل دوم این گزارش تحلیل شده‌اند که برای اخذ نتایج، مدنظر قرار خواهند گرفت. در این گزارش، درج نظرات مصاحبه‌شوندگان در داخل گیومه و با ذکر نام‌خانوادگی آنان همراه شده است. سایر نقل‌قول‌ها مربوط به آراء دیگر اهالی موسیقی در تارنماهای گوناگون بوده که مآخذشان در پاورقی ذکر شده است.

بخش اول: گزارشی از میزان تحقق روند پیش‌بینی‌شده برگزاری جشنواره در آیین‌نامه

مقدمه

پس از تصویب آیین‌نامه، هنرمندان و موسیقی‌دانان امیدوار بودند که سندمحور بودن جشنواره، به حواشی و معضلات ادوار قبل پایان خواهد داد. چند روز پس از ابلاغ و لازم‌الاجرا شدن آیین‌نامه برای برگزاری جشنواره، کیوان ساکت، نوازنده تار و منتقد موسیقی گفت: «آیین‌نامه‌ای که نوشته شده، تقریباً همه آنچه که ما منتقدان جشنواره موسیقی فجر می‌خواستیم را دربرگرفته است. درحقیقت این آیین‌نامه همان چیزی است که ما می‌خواستیم انجام شود، اما آنچه که اهمیت بیشتری دارد این است که چقدر این اساس‌نامه اجرایی می‌شود و تا چه اندازه به مفاد آن عمل می‌کنند»^۱.

نوشتار پیش‌رو به بررسی و تحلیل دو فصل آیین‌نامه جشنواره با عناوین؛

۱. کیوان ساکت در گفت‌وگو با «ابتکار» از اساس‌نامه جشنواره موسیقی فجر می‌گوید اجرا شدن یا نشدن؛ مسئله این است! (تیرماه ۱۳۹۸).

مأموریت و اهداف در فصل اول و آیین‌نامه اجرایی در فصل دوم پرداخته است. همچنین درخصوص گزینش بندهای آیین‌نامه جهت بررسی و تحلیل، بندهایی مدنظر قرار گرفت که مستندات و اطلاعات کافی از آن‌ها در میان نظرات اهالی موسیقی، مصاحبه‌شوندگان، منتقدان و مقالات در دسترس بود.

پایبندی به آیین‌نامه از منظر اهداف و مأموریت‌های پیش‌بینی شده در سی‌وچهارمین جشنواره موسیقی فجر

فصل اول، آیین‌نامه با عنوان دورنما، به کلیات پرداخته و ذیل عناوینی چون؛ اهداف، چشم‌انداز، مأموریت، ارزش‌های کلیدی جشنواره و ضوابط کلی تنظیم شده است.

۲-۱ - دورنما

الف. اهداف

الف-۴. شناسایی و تبیین چارچوب‌ها و استانداردهای کیفی گونه‌های

موسیقایی

این بند اشاره دارد که ضروری است همه گونه‌های موسیقی در جشنواره فعالیت کنند و در آن شرکت داشته باشند. ترابی در این باره گفت: «براساس فراخوان جشنواره همه گروه‌ها می‌توانستند در جشنواره شرکت کنند و جشنواره از این بابت از تنوع خوبی برخوردار بود».

فرهت، دبیر هنری جشنواره، در این باره گفت: «از نقاط قوت جشنواره مذکور، تنوع در اجراها و گونه‌های موسیقی ارائه شده بود، به‌نحوی که انواع موسیقی ردیف دستگامی، پاپ و نواحی ارائه شدند و مخاطبان خاص خود را داشتند». شهرام صارمی، مدیر اجرایی جشنواره، نیز تنوع آثار موسیقایی در جشنواره را در قالب تصویر ۱ به تفکیک گونه‌ها، اعلام کرد.

+ آثار اجرایی جشنواره موسیقی فجر (۲۴)

ردیف	عنوان اثر	تعداد اجرا	تعداد اجرا	تعداد اجرا	تعداد اجرا	تعداد اجرا	تعداد اجرا	تعداد اجرا	تعداد اجرا	تعداد اجرا
۱	کلاسیک	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۲	بین الملل	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۳	تلفیقی	۱۱	۲۳	۲۸	۳۱	۳۶	۴۱	۴۷	۵۳	۶۳
۴	موسیقی	۷	۲۴	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۵	سنتی ایرانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۶	سنتی کردی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۷	سنتی بلوچ	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۸	سنتی ترکمن	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۹	سنتی خراسانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۱۰	سنتی گیلانی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۱۱	سنتی مازنی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۱۲	سنتی بختیاری	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۱۳	سنتی لر	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۱۴	سنتی کهگیلویی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۱۵	سنتی بوشهری	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۱۶	سنتی فارس	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۱۷	سنتی هرمزی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۱۸	سنتی مازنی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۱۹	سنتی گیلانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۲۰	سنتی بختیاری	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۲۱	سنتی لر	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۲۲	سنتی کهگیلویی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۲۳	سنتی بوشهری	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۲۴	سنتی فارس	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۲۵	سنتی هرمزی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۲۶	سنتی مازنی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۲۷	سنتی گیلانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۲۸	سنتی بختیاری	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۲۹	سنتی لر	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۳۰	سنتی کهگیلویی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۳۱	سنتی بوشهری	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۳۲	سنتی فارس	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۳۳	سنتی هرمزی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۳۴	سنتی مازنی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۳۵	سنتی گیلانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۳۶	سنتی بختیاری	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۳۷	سنتی لر	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۳۸	سنتی کهگیلویی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۳۹	سنتی بوشهری	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۴۰	سنتی فارس	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۴۱	سنتی هرمزی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۴۲	سنتی مازنی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۴۳	سنتی گیلانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۴۴	سنتی بختیاری	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۴۵	سنتی لر	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۴۶	سنتی کهگیلویی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۴۷	سنتی بوشهری	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۴۸	سنتی فارس	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۴۹	سنتی هرمزی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۵۰	سنتی مازنی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۵۱	سنتی گیلانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۵۲	سنتی بختیاری	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۵۳	سنتی لر	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۵۴	سنتی کهگیلویی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۵۵	سنتی بوشهری	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۵۶	سنتی فارس	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۵۷	سنتی هرمزی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۵۸	سنتی مازنی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۵۹	سنتی گیلانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۶۰	سنتی بختیاری	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۶۱	سنتی لر	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۶۲	سنتی کهگیلویی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۶۳	سنتی بوشهری	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۶۴	سنتی فارس	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۶۵	سنتی هرمزی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۶۶	سنتی مازنی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۶۷	سنتی گیلانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۶۸	سنتی بختیاری	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۶۹	سنتی لر	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۷۰	سنتی کهگیلویی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۷۱	سنتی بوشهری	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۷۲	سنتی فارس	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۷۳	سنتی هرمزی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۷۴	سنتی مازنی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۷۵	سنتی گیلانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۷۶	سنتی بختیاری	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۷۷	سنتی لر	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۷۸	سنتی کهگیلویی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۷۹	سنتی بوشهری	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۸۰	سنتی فارس	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۸۱	سنتی هرمزی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۸۲	سنتی مازنی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۸۳	سنتی گیلانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۸۴	سنتی بختیاری	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۸۵	سنتی لر	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۸۶	سنتی کهگیلویی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۸۷	سنتی بوشهری	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۸۸	سنتی فارس	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۸۹	سنتی هرمزی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۹۰	سنتی مازنی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۹۱	سنتی گیلانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۹۲	سنتی بختیاری	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۹۳	سنتی لر	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۹۴	سنتی کهگیلویی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۹۵	سنتی بوشهری	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۹۶	سنتی فارس	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۹۷	سنتی هرمزی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۹۸	سنتی مازنی	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱
۹۹	سنتی گیلانی	۱۱	۲۱	۲۶	۲۸	۳۳	۳۷	۴۷	۵۵	۶۵
۱۰۰	سنتی بختیاری	۸	۲۲	۲۹	۳۰	۳۵	۴۰	۴۶	۵۱	۶۱

تصویر ۱. گوناگونی آثار رسیده به دبیرخانه جشنواره، دست نوشته ارسال شده از سوی مدیر اجرایی وقت جشنواره که در اختیار گزارش قرار گرفت.

تنوع اجراها در قالب‌های گوناگون همچون پاپ، سنتی ایرانی، کلاسیک، اقوام و بین الملل در جدول برنامه‌های سی و چهارمین جشنواره موسیقی به تفکیک در تالارهای وحدت و رودکی، ایوان شمس، فرهنگسرای نیاوران، برج آزادی، حوزه هنری سوره و برج میلاد دیده شد.

پ. مأموریت شناسایی، ظرفیت‌سازی و حمایت از فعالیت‌های خلاقانه و استعداد‌های موسیقایی کشور

عسکری از جمله دانشگاهیانی است که عضو هیئت شورای انتخاب دبیر بود. او در خصوص این محور اظهار کرد: «ستاد جشنواره در این دوره با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی تعامل بیشتری برقرار کرد. از موارد مهم، سهمیه‌ای بود که برای دانشجویان قائل شدند. این امر در ضمن بهادادن به موسیقی دانشجویی و منتخب هنرستان‌ها، فرصتی بود تا در یک جشنواره بین‌المللی، دانشجویان و هنرجویان دانشگاه‌ها و هنرستان‌ها نیز دیده شوند». براساس این نظر، گویا چنین رویکردی در جشنواره سبب شناسایی، ظرفیت‌سازی و حمایت از فعالیت‌های استعدادهای جوان موسیقایی کشور شده است.

ت. ارزش‌های کلیدی جشنواره

۱. جشنواره رویدادی هنری، متعلق به تمامی جامعه و اهالی موسیقی کشور است که در چارچوب قوانین رسمی جمهوری اسلامی ایران و معیارهای هنری همه‌گونه‌های موسیقی فعالیت می‌کند. در جشنواره هیچ تمایز و یا ترجیحی براساس سلاقی، دیدگاه هنری، شهرت، جنسیت، قوم و نظایر آن در نظر گرفته نخواهد شد.
۴. جشنواره سیاست‌ها و امکانات خود را با توجه به گستره تمامی کشور طراحی نموده و اطلاعات و فراخوان‌ها را از مجاری رسمی و تعیین‌شده در دسترس تمامی اهالی موسیقی کشور قرار می‌دهد.
۵. ستاد جشنواره به‌طور منظم با اهالی رسانه، جامعه موسیقی و افکار عمومی در ارتباط است و سؤالات ایشان را پاسخ‌گو خواهد بود.
۶. جشنواره تا حد امکان از ورود و فعالیت در حوزه‌هایی که منجر به رقابت نابرابر با بخش خصوصی شود و یا موجب اختلال یا مزاحمت در حوزه فعالیت این بخش گردد، پرهیز خواهد کرد.

گزارش و مستندات اجرایی جشنواره و نظرات کارشناسان حاکی از تحقق برخی

از موارد بند ت بود. تنوع در گونه‌های موسیقی در قالب گروه‌های شرکت‌کننده، پیش از این، مورد توجه واقع شد. ترابی، رئیس جشنواره، در رابطه با بندهای ت. ۱ و ت. ۴ گفت: «براساس فراخوان جشنواره، همه گروه‌ها می‌توانستند در جشنواره شرکت کنند و از تنوع خوبی برخوردار بود». ارجمند درباره اعلام فراخوان در این دوره از جشنواره گفت: «در جشنواره سی و چهارم نیز فراخوان منتشر شد». صارمی، مدیر اجرایی جشنواره، نیز در این باره به آمار آثار اشاره کرد: «امسال جشنواره هم‌زمان در ۱۵ استان برگزار شد و در مجموع حدود ۲۸۰ اجرا وجود داشت».

بیشتر مصاحبه‌شوندگان نظرات خود را پیرامون بند ت. ۵ مبنی بر همکاری با اهالی رسانه، مطرح نمودند. صارمی گفت: «پس از اختتامیه در روز ۱۱ اسفند جلسه نقد و بررسی با حضور اصحاب رسانه (خبرنگاران) برگزار شد و مسئولین به یک‌یک سؤالات پاسخ دادند. این جلسه خاص دوره سی و چهارم بود که براساس آیین‌نامه اجرا شد». عسکری از اعضای شورای انتخاب دبیر نظر خود را در این باره بیان کرد: «در دوره‌های پیشین تعامل کمتری میان برگزارکنندگان و اصحاب رسانه دیده می‌شد اما در جشنواره سی و چهارم همه چیز شفاف و واضح بود و مسئولین نسبت به اقدامات و تصمیمات خود پاسخ‌گو بودند و نشست خبری هم برگزار شد».

حول بند ت. ۶ علی ترابی، رئیس جشنواره، اظهار داشت: «این دوره از جشنواره جایزه‌محور نبود و رویکردی رقابتی نداشت». شهرام صارمی، مدیر اجرایی جشنواره، نیز بخش رقابتی را متناسب با اهداف آیین‌نامه جشنواره ندانست و گفت: «دفتر نظارت و وزارت ارشاد موظف به امر نظارت است. به عقیده من جشنواره نباید رقابتی باشد».

پایبندی به آیین‌نامه اجرایی در سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر

فصل دوم آیین‌نامه، با پسوند اجرایی، در چند عنوان ارکان جشنواره (رئیس، دبیر، شورای پیشنهاد دبیر، هیئت انتخاب گروه‌ها و آثار و شورای ارزیابی جشنواره)،

تقویم و زمان بندی، بخش های جشنواره و فرایندها تنظیم شده است.

الف. ارکان جشنواره

۱ - رئیس جشنواره

۱-۱ - تعریف: مدیرکل دفتر موسیقی به عنوان نماینده حقوقی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی متولی برگزاری جشنواره بوده و ریاست آن را برعهده خواهد داشت.

۱-۲ - وظایف:

۱-۲-۱ - دعوت از اعضای شورای پیشنهاد دبیر هنری (بند-۳) و برگزاری و مدیریت جلسات تا حصول نتیجه؛

۱-۲-۳ - انتصاب مدیر اجرایی با هماهنگی و توافق دبیر هنری؛

۱-۲-۶ - بررسی، تعیین و تخصیص بودجه جشنواره براساس پیشنهاد مدیر اجرایی؛

۱-۲-۹ - مدیریت و نظارت بر تهیه، اعلام و ارسال به موقع گزارش های جشنواره به مراجع ذی ربط و جامعه موسیقی.

تعیین رئیس جشنواره

با توجه به بند ۱-۱ آیین نامه اجرایی جشنواره علی ترابی، مدیرکل دفتر موسیقی، ریاست سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر را به عهده داشت.

انجام وظایف رئیس

با توجه به بند ۱-۲ از وظایف رئیس جشنواره، انتخاب شورای پیشنهاد دبیر هنری است. ترابی ضمن تأیید عمل به این بند، بیان داشت: «در ادوار پیشین تمامی مراحل و انتخابها به رأی و عقیده مدیرکل دفتر موسیقی و معاون هنری بود مانند انتخاب دبیر و... اما امسال مطابق آیین نامه پیش رفتیم». عسکری نیز چنین گفت: «امسال انتخاب دبیر جشنواره با مشورت اصحاب

موسیقی چه دانشگاهی و نماینده شرکت‌ها و ... بود، یعنی دبیر جشنواره به‌صورت مشورتی انتخاب شد». صارمی هم اظهار کرد: «از مهم‌ترین موارد آیین‌نامه، انتخاب دبیر جشنواره است. در ادوار قبلی روند انتخاب اصلاً مشخص نبود، اما در این دوره کاملاً براساس آیین‌نامه پیش رفت».

علی ترابی، رئیس سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر، در حکمی نظر به بند ۴ از فصل دوم آیین‌نامه برگزاری جشنواره موسیقی فجر، شهرام صارمی را به‌عنوان مدیر اجرایی این دوره از جشنواره موسیقی فجر منصوب کرد.^۱ در شرح وظایف مدیر اجرایی در متن آیین‌نامه، به تعیین و تخصیص بودجه به بخش‌های گوناگون جشنواره اشاره شده است. در این خصوص شهرام صارمی از تقلیل بودجه نسبت به دوره سی و سوم گلابه کرد و گفت: «بودجه امسال نصف بودجه پارسال بود».^۲ شاهین فرهت، دبیر جشنواره، نیز اظهار داشت: «اختلاف بودجه در این دو سال خیلی زیاد است». صارمی افزوده بود: «در این میان سالن‌های ارشاد هم پولشان را از جشنواره می‌گیرند و این‌گونه نیست که مجموعه‌های زیر نظر ارشاد در اختیار جشنواره قرار بگیرند و پولی از جشنواره دریافت نکنند. باید بگویم که گروه‌های موسیقی از نظر مالی و اقتصادی واقعاً با ما همراهی کردند».^۳ این درحالی است که صارمی در زمان مشخص، بودجه جشنواره را پیشنهاد کرد و مطابق بودجه تخصیص یافته کار را آغاز کرد، اما وی به میزان بودجه مصوب نقد داشت و گفت: «بودجه جشنواره سی و چهارم با در نظر داشتن افزایش نرخ ارز در سال ۹۸ مشابه بودجه جشنواره سی و سوم در سال ۹۷ بود». معاون هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز بر صحبت‌های مدیر اجرایی جشنواره صحنه

۱. مدیر اجرایی جشنواره موسیقی فجر حکم گرفت (خردادماه ۱۳۹۸)
<https://www.isna.ir/news/97043016167/>

۲. صارمی: بودجه جشنواره سی و چهارم نصف سال گذشته بود (خرداد ماه ۱۳۹۸)
<http://old.nasimonline.ir/Content/Detail/2311671/>

۳. صارمی: بودجه جشنواره سی و چهارم نصف سال گذشته بود / نوریخس: بودجه امسال مانند سه سال گذشته است
<http://old.nasimonline.ir/Content/Detail/2311671/>

گذاشت و بودجه سی و چهارمین جشنواره را ناکافی و اندک دانست^۱.

حمیدرضا نوربخش، رئیس سه دوره پیشین جشنواره موسیقی فجر، در واکنش به اظهارات صارمی گفت: «بودجه جشنواره»، «درآمدهای جشنواره» و «هزینه‌های جشنواره» را نباید با هم مخلوط کرد. بودجه جشنواره در هر سه دوره‌ای که من مسئول برگزاری آن بوده‌ام، رقمی در حدود یک میلیارد و هفت صد میلیون تومان تا حدود دو میلیارد تومان بوده است. امسال هم بودجه جشنواره رقمی در همین حدود است... در واقع بودجه ما حدود دو میلیارد تومان بوده و در عین حال دو میلیارد تومان هم فروش بلیت داشته‌ایم. یعنی در مجموع، داشته‌های مالی جشنواره چهار میلیارد تومان بوده است که از این میان، حدود دو میلیارد تومان از طریق بودجه دولتی تأمین شده و دو میلیارد تومان دیگرش را هم با فروش بلیت تأمین کرده‌ایم. در نهایت هزینه‌های جشنواره هم حدود چهار میلیارد تومان بوده است... من در سه سال گذشته، هم بودجه و هم هزینه‌های جشنواره را اعلام کرده‌ام. بودجه جشنواره امسال هم درست مانند پارسال است»^۲.

درباره مدیریت و نظارت بر تهیه، اعلام و ارسال به موقع گزارش‌های جشنواره به مراجع ذی‌ربط و جامعه موسیقی نیز، صارمی از ارسال به موقع گزارش مالی جشنواره خبر داد و گفت: «تمام گزارش‌های مالی به صورت شفاف تدوین و به مراجع ذی‌ربط ارسال شده و مخاطبان می‌توانند از تارنمای توسعه ایرانی و سایر درگاه‌ها مطالعه کنند». ترابی نیز در خصوص گزارش‌های اجرایی از روند فعالیت‌ها گفت: «در جشنواره سی و چهارم تمام فعالیت‌ها مستند گردید و به تفکیک و طبقه‌بندی به جامعه موسیقی ارائه شد».

۱. بررسی هزینه‌کردهای جشنواره موسیقی فجر بودجه انقباضی با دلار ۱۸ هزار تومانی! (تیرماه ۱۳۹۸) <https://www.toseeirani.ir/>

۲. صارمی: بودجه جشنواره سی و چهارم نصف سال گذشته بود / نوربخش: بودجه امسال مانند سه سال گذشته است (تیرماه ۱۳۹۸).

<http://old.nasimonline.ir/Content/Detail/2311671/>

۲- دبیر جشنواره

۲-۱- تعریف: دبیر، مسئولیت محتوای هنری جشنواره را برعهده دارد.

۲-۲- نحوه گزینش: دبیر جشنواره پس از بررسی و پیشنهاد از سوی شورای پیشنهاد دبیر (بند-۳) یا تأیید شورای ارزیابی، با تأیید و حکم معاون امور هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی منصوب خواهد شد. تبصره ۱: دبیر هر دوره از جشنواره در صورت تداوم احراز شرایط لازم (بند-۲-۴)، اعلام آمادگی شخصی و تأیید صورت عملکرد توسط شورای ارزیابی جشنواره (بند-۶)، برای تصدی همین مسئولیت در دوره آتی جشنواره انتخاب خواهد شد.

۲-۳- وظایف: شرح وظایف و اختیارات دبیر به شرح ذیل است:

۲-۳-۲- تهیه و تنظیم فراخوان‌های جشنواره:

۲-۳-۴- تدوین و ارائه جداول اجرای برنامه‌های جشنواره؛

۲-۳-۵- رایزنی با مدیران دیگر جشنواره‌های ملی و بین‌المللی و همچنین هنرمندان و تهیه‌کنندگان برای هم‌افزایی و گسترش دامنه و تأثیرگذاری فعالیت جشنواره و دعوت از هنرمندان، گروه‌های موسیقی یا مهمانان مرتبط؛

۲-۳-۶- انتخاب اعضای هیئت انتخاب گروه‌ها و آثار براساس شرایط و ضوابط (بند-۵) و مدیریت این هیئت؛

۲-۳-۹- دعوت از هیئت انتخاب آثار و گروه‌ها برای برگزاری جلسه و

مدیریت جلسات مزبور؛

۳- شورای پیشنهاد دبیر

۳-۱- تعریف: شورای پیشنهاد دبیر به‌منظور بررسی و رایزنی و انتخاب

گزینه‌های مناسب برای تصدی مسئولیت دبیر جشنواره تشکیل می‌شود.

تعیین دبیر جشنواره

به استناد مصاحبه‌های انجام‌شده، مصاحبه‌شوندگان اعم از ارکان برگزارکننده، جامعه دانشگاهی و موسیقی‌دانان اذعان داشتند که دبیر سی‌وچهارمین

جشنواره موسیقی فجر، مشورتی انتخاب شد.

به عقیده مصاحبه‌شوندگان، دوره اخیر، نخستین دوره‌ای بود که فرآیند برگزاری، تنها به سلیقه دبیر جشنواره و مدیرکل دفتر موسیقی منوط نبود. شهرام صارمی در این باره گفت: «از مهم‌ترین مفاد آیین‌نامه، روش انتخاب دبیر جشنواره است که در ادوار قبلی، مشخص نبود اما در این دوره کاملاً براساس آیین‌نامه پیش رفت». حمید عسکری، عضو شورای انتخاب دبیر، نیز گفت: «در این دوره انتخاب دبیر جشنواره با مشورت اصحاب موسیقی؛ چه دانشگاهی و چه نماینده شرکت‌ها صورت گرفت. به این ترتیب که ابتدا ویژگی‌های دبیر جشنواره اعلام و کاندیداها مشخص شدند و پس از رأی‌گیری، دبیر جشنواره به‌طور مشورتی انتخاب شد». پیروز ارجمند نیز اذعان داشت: «از مهم‌ترین تغییرات جشنواره سی و چهارم، نحوه انتخاب دبیر جشنواره بود که با رأی و نظر شورا، که متشکل از نمایندگان دانشگاه‌ها، نماینده انجمن صنفی و نماینده خانه موسیقی بودند، گزینش شد».

انجام وظایف دبیر

فحوای سخنان بیشتر مصاحبه‌شوندگان دال بر ارسال به‌موقع فراخوان بود و آن را نوعی پایبندی به بند ۲-۳-۲ در متن آیین‌نامه دانستند.

تنها یکی از پاسخ‌دهندگان وجود فراخوان را خاص این دوره از جشنواره ندانست و معتقد بود در ادوار پیشین نیز، آیین‌نامه تهیه می‌شد.

درخصوص بند ۲-۳-۳ برخی مصاحبه‌شوندگان پیشنهاد اجرای آثار آهنگ‌سازان ایرانی را از سوی دبیر جشنواره به‌عنوان موضوع غالب مطابق با این بند دانستند. عسکری از ارکان برگزاری در این باره گفت: «در این دوره به آهنگ‌سازی بهای بیشتری دادند و آهنگ‌سازی خصوصاً اجرای آثار آهنگ‌سازان ایرانی برجسته شد». فرهنگت نیز به این نکته اشاره کرد: «در جشنواره سی و چهارم تکیه روی موسیقی کلاسیک و اجراهای آهنگ‌سازان ایرانی بود. در سالیان قبل به موسیقی سنتی ایرانی بیشتر توجه شده بود، اما در

دوره اخیر بیشترین تأکید روی موسیقی کلاسیک ایرانی و موسیقی معاصر بود». دبیر جشنواره بنا به گفته برخی از ارکان جشنواره، جدول برنامه‌ها را مطابق بند ۲-۳-۴ ارائه کرد. در خصوص تمام بندها با موضوع شرح وظایف رئیس و دبیر جشنواره اطلاعات کافی در دسترس نبود، اما مجموع اطلاعات به دست آمده از اخبار منتشر شده و محتوای مصاحبه‌ها نشان از انتخاب رئیس، دبیر و مدیر اجرایی جشنواره منطبق با بندهای آیین‌نامه اجرایی داشت.

شورای پیشنهاد دبیر

این شورا بنا به مصوبات آیین‌نامه تشکیل شده است. التزام به رعایت بند سوم آیین‌نامه - با استناد به بند ۳ از فصل دوم آیین‌نامه برگزاری جشنواره موسیقی فجر و با توجه به نظر اعضای محترم شورای پیشنهاد دبیر آیین‌نامه مذکور - در حکم انتصاب دبیر هنری جشنواره نیز درج شده است.^۱

۳- شورای پیشنهاد دبیر

۳-۱- تعریف: شورای پیشنهاد دبیر به منظور بررسی و رایزنی و انتخاب گزینه‌های مناسب برای تصدی مسئولیت دبیر جشنواره تشکیل می‌شود.

۳-۲- نحوه گزینش: شورا و جلسات آن، با دعوت و ریاست و پیگیری رئیس جشنواره تشکیل خواهد شد. ترکیب شورا شامل ۹ عضو به شرح ذیل خواهد بود و جلسات شورا با حضور حداقل ۵ عضو رسمیت خواهد یافت.

۳-۲-۱- رئیس جشنواره) به عنوان رئیس جلسه؛

۳-۲-۲- نمایندگان سه مرکز مهم دانشگاهی کشور در حوزه موسیقی)

انتخاب دانشگاه‌ها بر عهده رئیس جشنواره است؛

۳-۲-۳- نماینده خانه موسیقی ایران؛

۳-۲-۴- مدیرعامل انجمن موسیقی ایران.

۱. دبیر سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر انتخاب شد (تیرماه ۱۳۹۸)

ترابی، رئیس جشنواره، بر انتخاب شورایی دبیر هنری صحه گذاشت. او گفت: «در ادوار پیشین دبیر به رأی و عقیده مدیرکل دفتر موسیقی و معاون هنری انتخاب می شد، اما در دوره اخیر اهالی موسیقی دبیر را انتخاب کردند». عسکری، از اعضای شورای پیشنهاد دبیر، بیان کرد: «انتخاب دبیر جشنواره، با مشورت اصحاب موسیقی چه دانشگاهی و نمایندگان صنوف و... صورت گرفت و دبیر مشورتی انتخاب شد». صارمی، مدیر اجرایی، فرایند انتخاب دبیر را از مهم ترین تغییرات جشنواره اخیر دانست و گفت: «در ادوار قبلی روند انتخاب دبیر اصلاً مشخص نبود، اما در این دوره کاملاً براساس آیین نامه پیش رفت». البته غیبت نماینده خانه موسیقی در شورای انتخاب، حواشی و بازتاب های خبری خاص خود را داشت.^۱

مدیر اجرایی جشنواره

شهرام صارمی با حکمی از سوی علی ترابی، رئیس جشنواره و مدیرکل دفتر موسیقی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، به سمت مدیر اجرایی سی و پنجمین جشنواره موسیقی فجر منصوب شد. در متن این حکم نیز، ارجاع به بند مربوطه در متن آیین نامه دیده شده و آمده است.^۲

۴- مدیر اجرایی

۴-۱- تعریف: مدیر اجرایی مسئولیت برنامه ریزی و کنترل فرایندها و فعالیت ها و مدیریت امور اجرایی جشنواره را برعهده دارد.

۴-۲- نحوه گزینش: مدیر اجرایی جشنواره از میان افراد آشنا با حوزه موسیقی و دارای سابقه اجرایی مفید، موفق و مؤثر در اجرای رویدادهای موسیقایی با هماهنگی دبیر و حکم رئیس جشنواره منصوب خواهد شد.

۱. سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر نقد و بررسی شد / ترابی: سه روز پس از جشنواره با همه گروه ها تصفیه حساب کردیم (خرداد ماه ۱۳۹۸).

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1397/12/25/1969867/>

۲. شهرام صارمی با حکمی از سوی علی ترابی، رئیس جشنواره و مدیرکل دفتر موسیقی ارشاد، به سمت «مدیر اجرایی سی و پنجمین جشنواره موسیقی فجر» منصوب شد. (خرداد ماه ۱۳۹۸)

<http://fajrmusic.ir/tag/>

به نظر اکثر مصاحبه‌شوندگان، با در نظر داشتن رزومه مدیر اجرایی و با توجه به مفاد این بند از آیین‌نامه، صارمی حائز شروط مدیریت اجرایی سی و چهارمین جشنواره بود و کارنامه وی حاکی از فعالیت‌های تخصصی اوست: «نوازنده کمانچه متولد ۱۳۴۲. وی از سال ۱۳۶۲، آموزش کمانچه را آغاز نمود. از سال ۱۳۶۸ به تکمیل آموخته‌های خود پرداخت. او فعالیت حرفه‌ای را از سال ۱۳۶۷ آغاز و در همین زمینه برنامه‌های متعددی را در داخل و خارج از کشور برگزار نمود. وی فارغ‌التحصیل دانشکده موسیقی هرات است و تاکنون قطعاتی را برای گروه سازهای ایرانی تصنیف کرده و در حال حاضر مدرس هنرستان‌های موسیقی کشور است»^۱.

هیئت انتخاب گروه‌ها و آثار

فرایند انتخاب آثار رسیده به دبیرخانه با رأی شورای انتخاب طی شد. این هیئت، طبق آنچه در آیین‌نامه جشنواره موسیقی فجر آمده است، وظیفه انتخاب و تأیید نهایی گروه‌ها و آثار شرکت‌کننده را برای اجرا در این رویداد موسیقایی برعهده داشتند. امیر بکان، رامین بهنا، امیرمهبیار تفرشی‌پور، مانی جعفرزاده، بابک چمن‌آرا، کیوان فرزین، آیدین صمیمی‌مفخم، ناصر صفاریان، شهرام صارمی (مدیر اجرایی جشنواره) و شاهین فرهنگ در مسند دبیر جشنواره و رئیس هیئت انتخاب، اعضای هیئت انتخاب سی و چهارمین جشنواره موسیقی را تشکیل دادند.

۵- هیئت انتخاب گروه‌ها و آثار

- ۵-۱- تعریف: هیئت انتخاب گروه‌ها و آثار، مسئولیت تعیین و تأیید نهایی کلیه گروه‌ها و آثار شرکت‌کننده در جشنواره را براساس ضوابط و امکانات جشنواره برعهده دارد.
- ۵-۲- نحوه‌گزینش: اعضای این هیئت به پیشنهاد دبیر هنری و

۱. شهرام صارمی (تیرماه ۱۳۹۸)

تأیید رئیس جشنواره مشخص خواهند شد. ترکیب اعضای هیئت انتخاب گروه‌ها و آثار به شرح ذیل خواهد بود:

۵-۲-۱- دبیر جشنواره (رئیس هیئت انتخاب گروه‌ها و آثار)؛

۵-۲-۲- مدیر اجرایی جشنواره؛

۵-۲-۳- یک نفر از جامعه دانشگاهی موسیقی؛

۵-۲-۴- یک نفر از حوزه نشر و یا تهیه‌کنندگی موسیقی؛

۵-۲-۵- یک نفر از هنرمندان سایر رشته‌های هنری به‌غیر از موسیقی؛

۵-۲-۶- یک نفر از جامعه منتقدان و پژوهشگران موسیقی؛

۵-۲-۷- سه نفر موسیقی‌دان ترجیحاً از گونه‌های مختلف موسیقی.

۵-۳- وظایف: هیئت انتخاب گروه‌ها و آثار، وظیفه تعیین و تأیید

نهایی گروه‌های شرکت‌کننده در جشنواره را برعهده دارد. این وظیفه شامل دو بخش ذیل می‌شود:

۵-۳-۱- بررسی و تأیید درخواست‌های هنرمندان و گروه‌های موسیقی

سراسر کشور که بر مبنای فراخوان‌های جشنواره به دبیرخانه ارسال شده است.

فرهت، دبیر جشنواره، از انتخاب اعضای هیئت نامبرده اعلام اطمینان کرد و چنین بیان داشت: «اعضای هیئت انتخاب مورد تأیید من هستند، بر همه امور نظارت دارم. ... به اعتقاد من تمام افرادی که به‌عنوان هیئت انتخاب معرفی شدند دارای ویژگی‌های علمی و فنی ارزشمندی هستند و می‌توانند در انتخاب آثار یاری خوب باشند». ^۱ اکثر مصاحبه‌شوندگان نیز به‌نحوه انتخاب هیئت انتخاب آثار اشاره نمودند و اذعان داشتند بند ۵-۲ آیین‌نامه در ترکیب شورا مدنظر بوده است. ترابی در این باره گفت: «هیئت انتخاب مطابق با آیین‌نامه و از میان هنرمندان و موسیقی‌دانان انتخاب شده بودند». صارمی نیز روند

۱. اعضای هیات انتخاب فجر مورد تأییدم هستند، بر همه امور نظارت دارم (تیرماه ۱۳۹۸)

انتخاب اعضای هیئت انتخاب را براساس و مطابق بند ۵ آیین‌نامه دانست. در شهریور ماه ۱۳۹۷ فراخوان دعوت از آثار هنرمندان با این مضمون منتشر شد: «این فراخوان با مدنظر داشتن آیین‌نامه جشنواره موسیقی فجر تنظیم شده و برای دعوت از گروه‌های موسیقی منتشر می‌شود»^۱.

ترابی درخصوص فعالیت شورای انتخاب و مطابقت با بند ۳-۵ و ۱-۳ آیین‌نامه گفت: «روند انتخاب آثار منجر به انتخاب بخشی از اجراها از هنرمندان شاخص و فعال موسیقی کشور و بخش دیگر اجرای هنرمندانی که از طریق فراخوان درخواست حضور در جشنواره را داشتند، شد. در این میان اعضای شورای انتخاب آثار و گروه‌ها با بررسی آثار ارسالی، تعدادی را انتخاب نمودند».

شورای ارزیابی جشنواره

بنا به تعریف بند ۶-۱ آیین‌نامه، شورای ارزیابی وظیفه نظارت بر جشنواره و ارزیابی عملکرد گردانندگان آن را عهده‌دار بوده است. «طبق اعلام کتاب سی‌وچهارمین جشنواره موسیقی فجر که دو روز مانده به پایان جشنواره به دست اهالی رسانه رسید، داود گنجه‌ای و مینا افتاده - موسیقی دان، محسن رجب‌پور - نماینده مجمع صنفی ناشران موسیقی، فردین خلعتبری - موسیقی دان، عین‌الله کیوان‌شکوه - نماینده انجمن صنفی هنرمندان موسیقی، امین مؤیدی‌اصفهانی - مشاور برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی معاون امور هنری اعضای شورای ارزیابی سی‌وچهارمین جشنواره موسیقی فجر را تشکیل می‌دهند»^۲.

۶- شورای ارزیابی جشنواره

۶-۱- تعریف: شورای ارزیابی، وظیفه نظارت بر جشنواره و ارزیابی عملکرد گردانندگان آن را برعهده دارد.

۱. فراخوان سی‌وچهارمین جشنواره بین‌المللی موسیقی فجر منتشر شد (تیرماه ۱۳۹۸) <http://fajrmusicfestival.com/>

۲. موسیقی فجر ۳۴ در آینه مهر؛ رونمایی دیرهنگام از دو شورای مهم جشنواره سی‌وچهارم موسیقی فجر <https://www.mehrnews.com/news/4544220/>

۶-۲- نحوه گزینش: این شورا هم‌زمان با آغاز به کار دبیر جشنواره از سوی معاونت امور هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تشکیل شده و ترکیب آن به شرح ذیل خواهد بود:

۶-۲-۱- نماینده معاون امور هنری؛

۶-۲-۲- مشاور برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی معاون امور هنری؛

۶-۲-۳- نماینده کانون صنفی ناشران؛

۶-۲-۴- نماینده انجمن صنفی هنرمندان موسیقی؛

۶-۲-۵- سه نماینده از بین اهالی موسیقی به انتخاب معاون امور هنری، ترجیحاً از تخصص‌ها و گونه‌های مختلف موسیقی؛

۶-۳- وظایف: شورای ارزیابی جشنواره، وظیفه ارزیابی عملکرد جشنواره و مدیران آن را برعهده دارد.

مصاحبه‌شوندگان پیرامون عملکرد شورای ارزیابی، نظراتی را طرح کردند. فرهنگت به ترکیب صحیح اعضای شورا اشاره کرد. ترابی نیز در این باره گفت: «اعضای شورای ارزیابی مطابق بند ۶ آیین‌نامه در موقع مناسب فعالیت خود را از سر گرفتند و گزارش‌های مربوطه را به‌نگام، منتشر نمودند». صارمی، مدیر اجرایی جشنواره، نیز از رعایت دقیق بندهای ۶-۱، ۶-۲، ۶-۳ یاد کرد.

ب. تقویم و زمان‌بندی

جشنواره، همه‌ساله به مناسبت ایام پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی ایران و گرامی‌داشت آن برگزار می‌شود. زمان‌بندی دقیق این جشنواره با توجه به ایام تقویمی و مصالح جشنواره در نزدیک‌ترین زمان به ایام دهه فجر از سوی رئیس جشنواره تعیین و از طریق فراخوان‌های جشنواره اعلام می‌گردد.

به عقیده اکثر مصاحبه‌شوندگان سی و چهارمین دوره جشنواره، از ساختار منظم‌تری نسبت به ادوار پیشین خود برخوردار شد که مرهون وجود آیین‌نامه بود. احسان ذبیحی فر گفت: «اهداف جشنواره وضوح بیشتری داشت». صائب کاکاوند گفت: «جشنواره سی و چهارم تابع نظم و ترتیب بیشتری بود به نحوی که اسلوب برگزاری آن برای ارکان برگزارکننده مشخص و روشن بود».

پ. بخش‌های جشنواره

چگونگی برگزاری جشنواره موسیقی فجر در هر دوره به وسیله فراخوان‌های مربوط به اطلاع مخاطبان می‌رسد. بخش‌های مختلف جشنواره نیز بر همین اساس و در هر دوره از طریق فراخوان‌ها اعلام خواهد شد. بنا به جمع نظر مصاحبه‌شوندگان در متن فراخوان منتشر شده در شهریور ۹۷ شروط حضور هنرمندان قید شده و در این جشنواره تنوع در انواع موسیقی دیده شده است.

ت. فرایندها

۱. فرایند، شرایط و ضوابط ارسال و پذیرش آثار در هر دوره از جشنواره طی فراخوان‌های جشنواره اعلام خواهد شد.
۲. سایر فرایندهای مربوط، از جمله گردش مالی جشنواره، با دستور رئیس جشنواره و توسط روابط عمومی اعلام خواهد شد.

ترابی، رئیس جشنواره، در خصوص بند ت. ۱ آیین‌نامه گفت: «در جشنواره اخیر، براساس فراخوان همه گروه‌ها می‌توانستند در جشنواره شرکت کنند که فرایند شرکت در جشنواره مطابق بند ت آیین‌نامه پیش رفت». صارمی، مدیر اجرایی، نیز در خصوص اعلام فراخوان و تعداد آثار و گروه‌ها گفت: «امسال با اعلام فراخوان، بیش از ۲۰۰ اثر به جشنواره رسید و...».

درخصوص بند ت.۲ مدیر اجرایی جشنواره از انتشار گزارش‌های مالی خبر داد و گفت: «سیزدهم خرداد سال جاری فهرست تفکیکی هزینه مالی جشنواره‌های هنری فجر سال ۹۷ از سوی معاون هنری ارشاد منتشر شد»^۱.

بخش دوم: ارزیابی و تحلیل نحوه برگزاری جشنواره بر مبنای اجرای آیین نامه

مقدمه

مطالعه آیین نامه و آراء کارشناسان نشانگر آن است که علی رغم اینکه تدوین آیین نامه را باید از رویدادهای مثبت حوزه جشنواره موسیقی فجر دانست، با توجه به هدف نخست گزارش پیش رو، مبنی بر سنجش میزان پایداری به تمام بندهای مندرج در متن آیین نامه، کاستی هایی شایان ذکر است. در این بخش با تکیه بر مفاد آیین نامه، در گام نخست، عملکرد اجرایی گردانندگان جشنواره بررسی و نقد شده است، البته مانند بخش پیشین، تنها مواردی مدنظر قرار داشت که مستندات لازم آن، در دسترس بوده است. همچنین کاستی های اجرایی حول محور میزان ضمانت اجرایی متن آیین نامه نیز مطالعه شد. به عبارتی دیگر، زوایای مغفول و کمتر دیده شده در متن آیین نامه، که لازم است جهت بازنگری در محتوای آیین نامه لحاظ گردد نیز واکاوی شد.

۱- انطباق عملکرد گردانندگان با مفاد آیین‌نامه

۱-۱- تحلیل و ارزیابی فعالیت رئیس جشنواره

● زمان انتصاب اعضای «شورای پیشنهاد دبیر» از سوی رئیس جشنواره

شورای پیشنهاد دبیر به منظور بررسی و رایزنی و انتخاب گزینه‌های مناسب برای تصدی مسئولیت دبیر هنری جشنواره تشکیل می‌شود. نحوه تشکیل و فعالیت شورای پیشنهاد دبیر مطابق بند ۳-۲ آیین‌نامه است. شورای مذکور با دعوت رئیس جشنواره، که هم‌زمان ریاست شورا را نیز برعهده دارد، برگزار می‌شود. «ترکیب شورا با ۹ عضو شامل رئیس جشنواره، نمایندگان سه مرکز مهم دانشگاهی کشور در حوزه موسیقی به انتخاب رئیس جشنواره، نماینده خانه موسیقی ایران، مدیرعامل انجمن موسیقی ایران و سه نفر از جامعه موسیقی ایران به پیشنهاد رئیس جشنواره و تأیید معاون امور هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ترجیحاً با زمینه کاری متنوع و متفاوت است که جلسات آن با حضور حداقل پنج عضو رسمیت خواهد یافت»^۱. با تکیه بر بند ۳-۲-۳، شورای نام‌برده حداکثر دو هفته مهلت دارد تا گزینه‌های دبیری را به معاون امور هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی پیشنهاد دهد، اما متأسفانه علی‌رغم اهمیت شروع به موقع فعالیت دبیر هنری، اعضای شورای پیشنهاد، دبیر معرفی شدند.

سعیدی، منتقد حوزه موسیقی، گفت: «با اینکه در خبر ابلاغ آیین‌نامه جشنواره موسیقی فجر در دوم تیرماه عنوان شده بود که «شورای پیشنهاد دبیر که براساس آیین‌نامه برگزاری جشنواره موسیقی فجر یکی از ارکان جشنواره است، در هفته جاری تشکیل می‌شود»، هنوز خبری از معرفی اعضای این شورا نیست و از مفاد برپایی جلسات شورا نیز اطلاعی در اختیار اهالی موسیقی و رسانه‌ها قرار نگرفته است»^۲. درحالی‌که ضرورت داشت مدیریت دفتر موسیقی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی هرچه سریع‌تر به معرفی رسمی شورای پیشنهاد دبیر هنری اقدام

۱. انتظار برای تشکیل «شورای پیشنهاد دبیر هنری» جشنواره موسیقی فجر (خرداد ماه ۱۳۹۸) <https://www.mehrnnews.com/news/>

۲. انتظار برای تشکیل «شورای پیشنهاد دبیر هنری» جشنواره موسیقی فجر / علی سعیدی <http://musicfars.ir/entezar-baraye-tashkil-shora/>

نماید تا در گام بعدی، این شورا با تشکیل جلسات بتواند دبیر را معرفی کند و کارهای جشنواره را به صورت رسمی آغاز کند.

۱-۲- تحلیل و ارزیابی فعالیت دبیر هنری جشنواره

انتخاب دبیر پس از پیشنهاد از سوی شورای پیشنهاد دبیر یا تأیید شورای ارزیابی و با تأیید و حکم معاون امور هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در آیین نامه پیش بینی شده است.

● عملکرد دبیر هنری در انتخاب تم جشنواره

مطابق بند ۲-۳-۲ آیین نامه، در شرح وظایف دبیر جشنواره، او می تواند پروژه های هنری را طراحی و سفارش دهد. فرهنگ، دبیر جشنواره سی و چهارم، نیز «اجرای آهنگ سازان ایرانی» را به عنوان تم جشنواره معرفی کرد.

مصاحبه شوندهگان در این باره نظراتی داشتند. فرهنگ معتقد بود که «جشنواره تم داشت و اجرای آهنگ سازان ایرانی بسیار مطرح بود. به این طریق رشته اصلی جشنواره به اجرای آهنگ سازان ایرانی وصل شد». عسکری نیز گفت: «در این دوره به آهنگ سازی بهای بیشتری داده شد و آهنگ سازی برجسته شد». صارمی نیز داشتن مضمون قالب جشنواره ای را محصول وجود و اجرای آیین نامه دانست و گفت: «یکی از نقاط قوت جشنواره امسال اجرای قطعات آهنگ سازان ایرانی و حضور حداکثری پیشکسوتان و حاصل نظم و ساختار مندی جشنواره مبتنی بر آیین نامه بود».

گرچه تم جشنواره همسو با چشم اندازها و اهداف آیین نامه بود؛ برخی اخبار منتشر شده از سوی رسانه ها، حاکی از انتقاد جمعی از اهالی موسیقی مبنی بر تم تعیین شده از سوی دبیر هنری بود: «اجراهای آثار پنج قطعه از شاهین فرهنگ که دبیری جشنواره امسال را برعهده دارد، در رپرتوار اجرایی گروه ها در جشنواره دیده شده است. مسئله ای که برای دبیر امسال چالش و ایرادی اساسی است»^۱. در این میان، آثار فرهنگ را چند گروه در جشنواره اجرا

۱. میزان سی و چهارم بر کلاسیک (تیرماه ۱۳۹۸)

کردند که انتقاداتی را متوجه این آهنگ‌ساز کرد. منتقدان معتقد بودند زینده و درست نیست وقتی فردی مسئولیت دبیری جشنواره را برعهده دارد، آثارش را این تعداد گروه مختلف اجرا کنند. فرهنگ در پاسخ به این انتقادات گفت: «من اصلاً نگفتم آثار من را بنوازند. یکی از گروه‌های خارجی قصد داشت به شکل سه‌نوازی اجرایی داشته باشد اما از آهنگ‌سازان ایرانی قطعه‌ای برای آن پیدا نکرده بود؛ بنابراین از اثر من استفاده کرد. من فقط دو قطعه به ارکستر سمفونیک تهران و ارکستر رتوریک برای اجرا دادم. بقیه گروه‌ها خودشان اثر من را برای نواختن انتخاب کردند».^۱ این گفته دبیر جشنواره را برخی رسانه‌ها نقد کردند و نقل قول وی را دلیلی بر صحت‌گذاری بر اجرای پرسش‌برانگیز آثارش دانستند: «حرف‌های فرهنگ نشان می‌دهد دبیر جشنواره خود دو مورد تخلفش را پذیرفته است. او دو اثرش را به ارکستر سمفونیک تهران و ارکستر رتوریک برای اجرا پیشنهاد داده است. ... نکته دیگر اینکه فرهنگ در صحبت‌هایش گفته یکی از گروه‌های خارجی که قصد اجرایی به شکل تریو^۲ داشته، دنبال اثری از آهنگ‌سازان ایرانی گشته که پیدا نکرده است...».^۳

در این باره خبر دیگری نیز منتشر شد: «وقتی قطعه‌های اجراشده توسط گروه‌های حاضر در جشنواره امسال را نگاه می‌کردیم؛ بارها و بارها چشم‌مان به نام شاهین فرهنگ برمی‌خورد. یعنی برخی از گروه‌های حاضر در جشنواره آثار فرهنگ را اجرا کردند و این مسئله عجیب است، چراکه در دوره‌های پیشین جشنواره موسیقی فجر اجرای آثار شاهین فرهنگ اصلاً رونقی نداشته است. در کنسرت‌های سال‌های هم به همین گونه است؛ یعنی انگشت‌شمارند گروه‌هایی که در ۱۰ سال گذشته آثار شاهین فرهنگ را برای اجرا انتخاب کرده باشند. مسئله‌ای که در طول برگزاری جشنواره سی و چهارم موسیقی

۱. فرهنگ، دبیری دوباره جشنواره موسیقی فجر و نقدهایی که به او وارد شد (تیرماه ۱۳۹۸).
<https://www.isna.ir/news/>

۲. Trio: سه‌نوازی، سه‌سرای، سه‌تایی

۳. طنز تلخ جشنواره موسیقی؛ شاهین، هرمز و دوستان (تیرماه ۱۳۹۸)
<http://cinemapress.ir/news/>

فجر، بین رسانه‌ها با گمانه‌زنی‌های زیادی همراه بود... به هر حال جشنواره موسیقی فجر، رویدادی است که با بودجه دولتی برگزار می‌شود و دبیر این جشنواره هم بی‌شک مقامی دولتی است پس باید هرگونه فعالیت و اقدامش مورد بررسی و موشکافی قرار گیرد»^۱.

رئیس جشنواره نیز در این باره گفت: «البته تعدد کارهای دبیر جشنواره را به عنوان نقص می‌پذیرم چرا که کمک می‌کند که جشنواره در آینده اصلاح شود»^۲.

بر اساس برخی پیشنهادها، تدوین سند چشم‌انداز برای حل مسئله نام‌برده می‌تواند مفید باشد: «جشنواره علاوه بر اصلاح مفادی در آیین‌نامه نیازمند تدوین سند چشم‌انداز است تا سیاست کلی جشنواره و هدف آن به درستی تبیین شود و برنامه‌ریزی منوط بر آن برای سال‌های آتی صورت بگیرد یعنی مشخصاً در سند چشم‌انداز قید شده باشد که از نقطه‌ای که می‌خواهیم به نقطه‌ی برسیم. البته این سند مستلزم آن است که ابتدا جشنواره مشخص کند در چه ژانری و در چه سطحی می‌خواهد به فعالیت بپردازد. جشنواره امسال نشان داد که می‌بایست از مدل کارناوالی که در آن همه ژانرها و گونه‌های موسیقی به اجرا می‌پردازند به سمت یک مدل دارای دیدگاه مشخص برود تا سلیقه دبیر جشنواره در هر دوره آن را تحت تأثیر قرار ندهد و اگر فلان ژانر موسیقی در آن حضور دارد حتماً به این حضور در سال‌های آتی اندیشیده شده و سمت حرکت آن برای سال‌های بعد معین باشد که تنها برای شادی دل دبیر جشنواره و رفقا، درآمدزایی، شادی‌آفرینی و یا دادن وجهه‌ای همه‌شمول به جشنواره اضافه نشود»^۳.

● اعلام دیر هنگام فراخوان جشنواره؛ وظیفه دبیر در تهیه و تنظیم

برگزارکنندگان جشنواره سی و چهارم با اعلام فراخوان سعی داشتند تا زمینه مناسب برای مشارکت همه گونه‌های موسیقی را فراهم آورند. بر اساس بند ۲/۳/۲

۱. طنز تلخ جشنواره موسیقی؛ شاهین، هرمز و دوستان (تیر ماه ۱۳۹۸)

<http://cinemapress.ir/news/10861/>

۲. سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر نقد شد. ترابی یک میلیارد تومان کمتر از پارسال هزینه کردیم (تیر ماه ۱۳۹۸)
<http://www.honaronline.ir/>

۳. ظریفی بزرگ با مظروفی ناچیز (تیر ماه ۱۳۹۸)

<https://www.toseeirani.ir/>

آیین‌نامه، تهیه و تنظیم فراخوان از وظایف دبیر جشنواره است، اما به عقیده برخی مصاحبه‌شوندگان یکی از ضعف‌های جشنواره، اعلام دیرهنگام فراخوان بود. آنان معتقد بودند فراخوان باید یک سال قبل از برگزاری جشنواره اعلام شود. ذبیحی فر در این باره گفت: «تمام برنامه‌ریزی‌ها، فراخوان و حتی دعوت از گروه‌ها باید یک سال زودتر انجام شود. بازه سه یا چهارماهه، بسیار اندک و البته پریسک است». با تقویت محتوای فراخوان و ارسال به‌موقع آن، برای یکایک علاقه‌مندان فرصت حضور هنرمندان فراهم می‌شود و بخش دعوتی به تدریج کم‌رنگ‌تر می‌گردد. فرزین، یکی از اعضای شورای انتخاب، در جلسه نقد و بررسی جشنواره با اعلام اینکه بخش دعوتی جشنواره باید به حداقل برسد، گفت: «یکی از موارد قدرت آیین‌نامه این است که پیشنهاد بدهد تا جایی که امکان دارد هرکس بتواند در جشنواره شرکت کند... به نظر من بخش فراخوان باید پررنگ‌تر دیده می‌شد. بخش دعوتی جشنواره باید به حداقل برسد. ما باید به جایی برسیم که فراخوان بسیار پررنگ شود». ^۱ محتوای نظر طرح‌شده، نشان از آن دارد که اعلام فراخوان در جشنواره سی و چهارم مثبت تلقی شده؛ اما فراخوان به‌نحو مناسبی تنظیم و اعلام نشده است.

در مجموع می‌توان گفت که غالب مصاحبه‌شوندگان درباره پایبندی به نحوه انتخاب دبیر براساس آیین‌نامه، هم‌نظر بودند، اما برخی رسانه‌ها به اعمال نظر بر رأی شورا از سوی معاونت هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و اعمال نظر در این باره صحنه‌گذارند: «امسال اولین سالی بود که بعد از سی و سه سال، جشنواره دارای آیین‌نامه‌ای برای انتخاب دبیر جشنواره و نظارت بر آن شد. شیوه انتخاب دبیر در آیین‌نامه به‌صورت جامع و دربرگیرنده همه گروه‌ها و نظرها بود، اما کاستی‌های اولین دبیر انتخاب‌شده بر این شیوه نشان داد محدودیت‌ها و قیدهایی که وزارت ارشاد برای تأیید دبیر منتخب می‌گذارد، عملاً دست همه را برای بهبود کیفیت این جشنواره بسته است و با این آیین‌نامه نمی‌توان ارشاد را

۱. سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر نقد شد. ترابی یک میلیارد تومان کمتر از پارسال هزینه کردیم (تیرماه ۱۳۹۸) <http://www.honaronline.ir/>

محدود کرد تا قیدهای نانوشته را بر انتخاب دبیر تحمیل نکند.^۱

۱-۳- شورای ارزیابی جشنواره

• ترکیب اعضای شورا

بر اساس بندهای ۶-۲-۱ تا ۶-۲-۵ آیین نامه، شورای ارزیابی از ۷ عضو تشکیل می شود. چند عضو حقیقی و تعدادی اشخاص حقوقی هستند. نقد رسانه ها به ترکیب شورای ارزیابی، غیبت «نماینده خانه موسیقی» بود. «طبق اعلام کتاب سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر که دو روز مانده به پایان جشنواره به دست اهالی رسانه رسید، داود گنجه ای و مینا افتاده- موسیقی دان، محسن رجب پور- نماینده مجمع صنفی ناشران موسیقی، فردین خلعتبری- موسیقی دان، عین الله کیوان شکوه- نماینده انجمن صنفی هنرمندان موسیقی، امین مؤیدی اصفهانی- مشاور برنامه ریزی و نظارت راهبردی معاون امور هنری اعضای شورای ارزیابی سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر را تشکیل می دهند. نکته مهم در اسامی یادشده حضور نداشتن فردی با پسوند عنوان حقوقی «نماینده خانه موسیقی» در ترکیب اعضای شورای ارزیابی است، چه اینکه داود گنجه ای که پیش از این یکی از اعضای اصلی هیئت مدیره خانه موسیقی بود، هم مدت ها قبل از سمت های اداری خود در این نهاد استعفا داده است»^۲. حال دو نکته به نظر می رسد: نخست اینکه منتقدان به نقض بندهای ۶-۲-۱ آیین نامه نقد داشتند و نماینده معاون امور هنری را هدف قرار داده اند. دوم اینکه خلأ آیین نامه را مدنظر داشتند و پیشنهاد افزودن بندی با عنوان نماینده خانه موسیقی را مطرح کردند.

• رونمایی از شورا

با توجه به ادعای گردانندگان جشنواره سی و چهارم، بر شفافیت عملکرد منتقدان توقع هیچ گونه محافظه کاری را از سوی ایشان نداشتند، اما معرفی

۱. ظریفی بزرگ با مطروفی ناچیز (تیرماه ۱۳۹۸)

<https://www.toseirani.ir/>

۲. رونمایی دیرهنگام از دو شورای مهم جشنواره سی و چهارم موسیقی فجر (مرداد ۹۸)

<https://www.mehrnews.com/news/4544220/>

دیرهنگام شورای ارزیابی، که مطابق بند ۶-۲ آیین‌نامه هم‌زمان با آغاز کار دبیر فعالیت خود را آغاز نمودند، نگاه منتقدان را به خود جلب کرد. «اعضای شورای ارزیابی و شورای پیشنهاد دبیر سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر درحالی دو روز مانده به پایان این رویداد مهم موسیقایی معرفی شدند که پیش از این، نام اعضای این دو شورا در هیچ یک از اخبار ستاد برگزاری جشنواره منتشر نشده بود»^۱.

● تحلیل فعالیت شورا

از مهم‌ترین ارکان جشنواره، شورای ارزیابی است. انتقال نتایج فعالیت‌های شورای نام‌برده به تصمیم‌گیران به پیشرفت و جبران کاستی‌ها در جشنواره‌های آتی منجر خواهد شد. این شورا وظیفه نظارت بر جشنواره و ارزیابی عملکرد گردانندگان آن را برعهده دارد. اما مستندات حاکی از اعلام دیرهنگام اعضای شورا است. «شورای ارزیابی» مطابق با بند ۶-۳ آیین‌نامه وظیفه دارد در سه دوره پیش از برگزاری جشنواره و ناظر بر جلسات تصمیم‌گیری، هنگام برگزاری و تحلیل میزان پایبندی به آیین‌نامه حین برگزاری و پس از برگزاری اعمال نظر نماید. تشکیل و فعالیت دیرهنگام شورای نام‌برده نقصان در عملکرد را در پی داشت. رئیس جشنواره نیز در این خصوص گفت: «این شورا پس از جشنواره برگزار شد...»^۲.

عدم فعالیت به‌هنگام این شورا تبعاتی را در برداشت؛ از جمله تعیین تکلیف و تصمیم‌گیری مقتضی درباره موضوعاتی چون حذف یا بقای بخش رقابتی جایزه باربد و تعیین تکلیف خوانندگانی که بنا به دلایلی هم‌زمان با دو یا چند گروه همکاری می‌کنند. در خصوص ممانعت از هم‌زمانی فعالیت خوانندگان در گروه‌های مختلف در جشنواره انتقاداتی بود که نظارت شورا می‌توانست مانع از ایجاد مشکلات شود.

۱. رونمایی دیرهنگام از دو شورای مهم جشنواره سی و چهارم موسیقی فجر (مرداد ۹۸)
<https://www.mehrnews.com/news/4544220/>

۲. موسیقی فجر ۳۴ «روی میز نقد و بررسی/ آیین‌نامه اصلاح می‌شود» (مرداد ۹۸)
<http://cinemakhorasan.com/>

• ارتباط کاری اعضای شورای ارزیابی با جشنواره

به استناد بند ۶-۴-۱ آیین نامه، «اعضای این شورا [ارزیابی] مجاز نیستند که هیچ منافع، فعالیت، همکاری و یا ارتباط کاری با جشنواره داشته باشند»؛ اما برخی مصاحبه‌شوندگان اذعان داشتند که «در هیئت ارزیابی جشنواره سی و چهارم نماینده اصناف یا نماینده انجمن صنفی هنرمندان، خود مدیر یکی از سایت‌های فروش بلیط بود». این مورد نوعی ارتباط کاری و منفعت‌طلبی محسوب می‌شود و با بند ۶-۴-۱ آیین نامه مغایرت دارد.

۲- ضعف ضمانت اجرایی آیین نامه

۲-۱- درج قید زمان و مهلت مقرر در ذیل بندهای مرتبط

از ضعف‌های جشنواره سی و چهارم اعلام دیر هنگام برخی شوراها و مواردی مشابه بود که نبود مهلت زمان در بندهای آیین نامه سبب‌ساز مشکل شده بود. همان‌طور که در بند ۳-۳-۲ آیین نامه برای معرفی گزینه‌های دبیری، قید زمان درج شده، لازم است ذیل وظایف رئیس بند ۱-۲ برای معرفی اعضای شورای پیشنهاد دبیر نیز مدت زمان لازم مشخص شود. با توجه به انتخاب دیر هنگام شورای پیشنهاد دبیر در این دوره از جشنواره، در متن ماده مربوطه بازنگری و قید زمان، مهلت شروع به کار و سایر موارد به‌روشنی شرح داده شود. آیین نامه باید به یک خط مشی و سندی راهبردی تبدیل شود که برگزارکنندگان به راحتی با مراجعه به متن آن بتوانند به فاز اجرایی گام نهند.

۲-۲- کلی‌گویی و فقدان صراحت در آیین نامه

الف. انصراف هنرمندان: از جمله مشکلات، انصراف برخی هنرمندان به دلیل ضعف و فقدان صراحت در آیین نامه درباره برخی موضوعات بود. امیر اثنی عشری - خواننده موسیقی ایرانی - از شرکت در جشنواره موسیقی فجر انصراف داد و دلیل آن را چنین اعلام کرد: «جشنواره اصول خود را هم رعایت نمی‌کند»^۱. پوریا خواص، خواننده موسیقی ایرانی دیگری بود که در قالب نامه‌ای

۱. باز هم انصراف از جشنواره موسیقی فجر/ اثنی عشری: جشنواره اصول خود را هم رعایت نمی‌کند (تیر ماه ۱۳۹۸)
<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1397/11/07/193209>

سرگشاده از حضور در سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر انصراف داد.^۱ علی‌رغم ممانعت با فعالیت خوانندگان نام‌برده، خوانندگانی با وضعیت‌های مشابه، اجراهای متعدد داشتند و به روی صحنه رفتند که بر انتقادات افزود: «یکی از قوانین وضع شده توسط خود برگزارکنندگان سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر این بود که یک خواننده همزمان نمی‌تواند با دو گروه در جشنواره به صحنه برود. بی‌شک این قانون برای جلوگیری از انحصار و البته جهت تنوع بیشتر خوانندگان در جشنواره منطقی است، اما خود برگزارکنندگان جشنواره موسیقی فجر این قانون را زیر پا گذاشتند و به دو خواننده اجازه حضور همزمان با دو گروه را دادند. یکی از این خوانندگان اشکان کمانگری بود. توضیح‌های مدیر اجرایی جشنواره موسیقی فجر درباره علت حضور کمانگری با دو گروه در جشنواره موسیقی فجر موجب ایجاد حاشیه‌های بسیاری شد. ... یکی دیگر از خوانندگانی که در جشنواره سی و چهارم موسیقی فجر همراه با دو گروه به صحنه رفت؛ وحید تاج بود. تاج، هم با گروه آهنگ در تاریخ ۲۶ بهمن و هم با گروه ارکستر سازهای ملی ایران در تاریخ ۲۵ بهمن، به اجرای برنامه پرداخت. ... وقتی قانونی در جشنواره‌ای وضع می‌شود، بهتر است که برای همه یکسان باشد. تاکنون هیچ‌کدام از مسئولان جشنواره موسیقی فجر، توضیحی درباره علت این قانون‌شکنی نداده‌اند».^۲

ب. تعیین تکلیف بخش رقابتی: درخصوص حذف یا ابقای بخش رقابتی نیز چالش‌هایی با آیین‌نامه وجود داشت که شورای ارزیابی می‌توانست در حل آن مساعدت نماید.

حذف بخش رقابتی، با عنوان جایزه بارید، حاصل آیین‌نامه مصوب بود که در سه دوره گذشته [جشنواره‌های سی و یکم، سی و دوم و سی و سوم] وجود داشت. مصاحبه‌شوندگان در این باره نظرات موافق و مخالفی داشتند که در ذیل آمده است:

۱. انصراف یک خواننده از جشنواره فجر و پاسخ به او / (تیر ماه ۱۳۹۸)
<https://www.khabaronline.ir/news/1226068>

۲. طنز تلخ جشنواره موسیقی؛ شاهین، هرمز و دوستان (تیر ماه ۱۳۹۸)
<http://cinemapress.ir/news/108618/>

در موافقت با حذف جایزه باربد، علی ترابی - رئیس جشنواره - گفت: «این دوره از جشنواره پس از سال‌ها رویکرد رقابتی نداشت و جایزه محور نبود. این بار فقط اجرای صحنه‌ای، معیار قضاوت بود. فستیوال‌های حرفه‌ای دنیا نیز محل اهداء جوایز نیست و رویکردی رقابتی ندارند». شهرام صارمی - مدیر اجرایی جشنواره - نیز موافق حذف بخش رقابتی بود و وجود بخش رقابتی را متناسب با اهداف آیین‌نامه جشنواره ندانست و گفت: «دفتر نظارت وزارت ارشاد موظف به امر نظارت است. به‌طور کلی نهادهای دولتی باید نقش حمایتی داشته باشند و بخش خصوصی باید روند اجرایی را در پیش گیرد. به عقیده من بخش دولتی حامی و بخش خصوصی مجری است. انتخاب آلبوم برتر و نحوه گزینش آن، سنخیتی با آیین‌نامه و محتوای جشنواره فجر ندارد. جایزه‌هایی در سطح بین‌المللی بدین منظور دیده شده که علاقمندان می‌توانند در این رویدادها شرکت کنند. مانند جایزه گرمی^۱ که توسط آکادمی ملی علوم و هنرهای ضبط اهداء می‌شود». پیروز ارجمند نیز متذکر شد: «نفس وجود بخش رقابتی خوب است، اما شیوه اجرای آن باید بازنگری شود. برخی مسائل، مانع از پیشرفت صحیح بخش رقابتی بوده است».

در مخالفت با حذف جایزه باربد دبیر هنری جشنواره شاهین فرهنگت گفت: «وجود جایزه، هم وجه مثبت دارد و هم منفی. فرآیند اجرا باید بازنگری شود و الا جایزه مشوق است». وی در مصاحبه با اصحاب رسانه افزود: «فرهت نیز در موافقت با رقابتی‌بودن جشنواره متذکر شده است: «برگزاری جشنواره به‌صورت رقابتی نیز موجب انگیزه گروه‌ها می‌شود»^۲. عسکری، از اعضا شورای انتخاب دبیر، نیز مخالفت خود را با حذف جایزه باربد اعلام

۱. جایزه گرمی (Grammy Awards) در اصل: جایزه گرامافون یا گرمی نام جایزه‌ای افتخاری است توسط آکادمی ملی علوم و هنرهای ضبط، که برای تشخیص دستاوردهای برجسته‌ای که به‌طور عمده در صنعت موسیقی رخ داده است، اهدا می‌شود. مراسم سالانه اهدای جوایز با اجرای هنرمندان برجسته همراه است. از بین سه مراسم بزرگ موسیقی جهان، گرمی بزرگ‌ترین آن‌ها است. به گمان بسیاری، ارزش جایزه گرمی برابر با جایزه اسکار در صنعت فیلم‌سازی و جایزه امی در تلویزیون است (<https://fa.wikipedia.org/wiki>).

کرد: «به‌نظر می‌رسد وجود بخش رقابتی سبب افزایش امیدواری، پویایی و رغبت بیشتر می‌شود». ارجمند گفت: «وجود جایزه باربد خوب است اما شیوه اجرایی باید بازنگری شود. برخی مسائل مانع از پیشرفت صحیح بخش رقابتی بود». حمیدرضا نوربخش معتقد بود: «آیین‌نامه نیاز به بازنگری دارد و لازم است چارت و ساختار جشنواره و مسئول جشنواره مشخص باشد... رقابت در جشنواره مهم است و از جذابیت‌هایی است که انگیزه و اشتیاق به هنرمند می‌دهد. رقابت گروه‌های موسیقی در جشنواره، به شرطی اهمیت دارد که گروه‌ها رها نشوند و راه همواری برای تولید و ارائه آثارشان فراهم شود تا به بدنه اصلی موسیقی اضافه شوند»^۱.

با بازنگری آیین‌نامه اول، به‌نظر می‌رسد جزئی‌نگری و شفافیت بیشتر راهکاری مناسب برای حل معضلات پیش‌آمده در جشنواره است. قید مواردی، چه به‌صورت پیش‌بینی و یا ارزیابی عملکرد مسئولان در ادوار پیشین بسیار ضروری است. اگر عوامل و دست‌انداکان در فکر ترمیم برخی بندها با توجه به انتقادات و ارزیابی‌ها باشند، هم شأن هنرمندان حفظ، و هم از تکرار موارد مشابه جلوگیری می‌شود.

۱. پرهیز از تکرار در جشنواره های موسیقی فجر/ رقابت را برگردانید (تیرماه ۱۳۹۸)

بخش سوم: نتایج و پیشنهادها

مقدمه

آیین‌نامه جشنواره بین‌المللی موسیقی فجر باید به سندی روشن، رهنما و راه‌گشا تبدیل شود، اگرچه پرونده سی‌وچهار ساله این مناسبت فرهنگی، نشان از مواجهه با استقبال خوبی از سوی علاقه‌مندان دارد، اما از آنجا که ارتقاء سطح کیفی و درخشش در عرصه بین‌المللی از آرمان‌های جشنواره است، لذا اتخاذ تصمیمات صحیح، تدبیراندیشی و برنامه‌ریزی درست به‌منظور تهیه و تنظیم و بازنگری آیین‌نامه، می‌تواند به موسیقی ایرانی کمک‌های فراوانی کند؛ به‌عبارتی تدوین آیین‌نامه‌ای جامع که شالوده بنای جشنواره را پی‌ریزد ضروری است؛ آیین‌نامه‌ای که قابلیت بازنگری مداوم داشته و مناسب هر دوره از جشنواره به اقتضای مسائل روز باشد. در این بخش از گزارش، سعی می‌شود نتایج و پیشنهادهایی که حاصل مطالعات، طبقه‌بندی یافته‌های حاصل از مصاحبه و تحلیل آنهاست، عرضه شود. لذا آیین‌نامه، محوری ثابت، لحاظ شده و ابعاد اجرایی جشنواره حول آن بررسی گشته است، اما شایان ذکر است که در فرایند تهیه گزارش، روشن شد که

آیین‌نامه نیز اصولی باثبات نبوده و نیازمند تغییر و بازنگری است. در نتیجه، برخی پیشنهادها متوجه لزوم تغییر و ترمیم سند نام‌برده است.

جمع‌بندی

به‌طور کلی سنجش اجرای آیین‌نامه در دو بخش شکلی و محتوایی نشان از آن داشت که برگزارکنندگان مدعی رعایت صددرصدی در بخش شکلی هستند؛ در عین حال آنان اذعان دارند محتوای آیین‌نامه کاستی‌هایی دربردارد. به‌ترتیب موارد ذیل از مهم‌ترین تغییرات جشنواره سی و چهارم بود؛ جشنواره‌ای که براساس آیین‌نامه برگزار شد:

- انتخاب دبیر توسط شورا؛
- نظم‌پذیرتر شدن جشنواره؛
- سویه‌پذیری جشنواره برای حذف بخش رقابتی؛
- لزوم وجود فراخوان در جشنواره؛
- ایجاد تنوع در گونه‌های اجرایی موسیقی راه‌یافته به جشنواره؛
- وجود شورای انتخاب گروه‌ها و آثار ارسالی به جشنواره؛
- وجود شورای نقد و ارزیابی جشنواره.

نتایج

نخستین دورهٔ تدوین آیین‌نامه، مثبت ارزیابی شد و تحلیل و ارزیابی سند نام‌برده با کلیات برگزاری جشنواره، نکات، دیدگاه، ضعف‌ها، قوت‌ها و فرصت‌هایی را دربرداشت. در برخی مواقع علی‌رغم تلاش گردانندگان، به‌سبب جامع نبودن بندهای آیین‌نامه و گاهی عدم رعایت کامل مفاد آیین‌نامه از سوی برگزارکنندگان کاستی‌هایی در روند برگزاری جشنواره دیده شد، لذا در این بخش سعی بر آن است که ضعف‌ها و قوت‌ها با تکیه بر آیین‌نامه بررسی شود.

انتقادات به منطبق نبودن روند برگزاری جشنواره با مفاد آیین‌نامه

ضمن تهیه گزارش و بنا بر مستندات در دسترس، مصادیق انطباق و عدم انطباق

روند برگزاری جشنواره با مفاد آیین‌نامه به‌دست آمد که به شرح ذیل است:

جدول شماره ۱. موارد انطباق و عدم انطباق روند برگزاری جشنواره با مفاد آیین‌نامه

موارد انطباق برگزاری جشنواره با مفاد آیین‌نامه	موارد انطباق برگزاری جشنواره با مفاد آیین‌نامه
نحوه انتخاب دبیر جشنواره/ تأثیر احتمالی مدیران وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بر رأی شورا در انتخاب دبیر	طرح شورایی مسائل شورای انتخاب آثار گروه‌ها و شورای ارزیابی
معرفی دیرهنگام اعضای «شورای پیشنهاد دبیر» از سوی رئیس جشنواره	تهیه و اعلام فراخوان جشنواره
نقص در ترکیب اعضای شورای ارزیابی	با تکیه بر بند ۳ آیین‌نامه دبیر هنری جشنواره از سوی شورای انتخاب دبیر، انتخاب شد.
معرفی و رونمایی دیرهنگام از اعضای شورا	
آغاز دیرهنگام فعالیت شورای ارزیابی جشنواره	
ارتباط کاری اعضای شورا با جشنواره/ عدم تطابق با بنده ۴-۶-۱	

در ستون اول جدول بالا، موارد شاخص انطباق عملکرد برگزارکنندگان براساس خط‌مشی آیین‌نامه و در ستون دوم نیز مهم‌ترین موارد عدم انطباق روند برگزاری جشنواره با مفاد آیین‌نامه درج شده است.

انتقادات به محتوای آیین‌نامه و ضعف‌های اجرای جشنواره به دلیل کاستی‌های آیین‌نامه
علاوه بر کاستی‌ها در عملکرد مجریان و برگزارکنندگان و نحوه برگزاری و بی‌توجهی به مفاد آیین‌نامه، بخشی از ضعف‌ها متوجه نقص محتوایی در آیین‌نامه دانسته شد. جشنواره سی و چهارم، نخستین دوره‌ای بود که بر مبنای آیین‌نامه برگزار شد؛ اما زوایای مغفول در ذیل بندهای آیین‌نامه دیده می‌شود؛ مواردی که نشان از آن دارد که علی‌رغم تلاش برگزارکنندگان در به‌جا آوردن مفاد آیین‌نامه، عملکردی کاملاً قابل دفاع نداشته و با انتقاداتی روبه‌رو بوده‌اند. مواردی که در ذیل شمرده شده، مصداق این مدعاست:

قید نشدن برنامه زمان‌بندی دقیق: یکی از ایرادها، ابهام زمان و مدت برگزاری جشنواره در متن آیین‌نامه است. جست‌وجو در میان آیین‌نامه‌های منتشرشده از جشنواره‌های مشابه در دنیا، نشان از آن داشت که درج تاریخ دقیق و مدت زمان برگزاری مؤلفه‌ای مهم در برنامه‌ریزی و اجتناب از بی‌نظمی و حواشی ناشی از آن است. اگر آیین‌نامه همه‌ساله به‌روزرسانی شود، تدوین‌گران و برگزارکنندگان با در دست داشتن تقویم و در نظر داشتن مناسبت‌های تقویمی می‌توانند بازه مطلوب را اعلام نمایند.

عدم تعیین تکلیف بخش رقابتی: با توجه به حذف بخش رقابتی و جایزه باربد در جشنواره اخیر، به نظر می‌رسد تدقیق متن آیین‌نامه در این باره می‌توانست سبب حذف حواشی و پیامدهای منفی آن شود.

نبود بندهایی مبنی بر چگونگی حضور بانوان (آوازی و هم‌خوان و...): بسیاری از خبرها و حواشی جشنواره سی و چهارم حول موضوع نحوه حضور بانوان در این رویداد بود که عدم اختصاص بندهایی در این باره در آیین‌نامه به آن منجر شد.

عدم تعیین زمان دقیق معرفی شورای انتخاب دبیر، شورای انتخاب آثار و شورای ارزیابی در متن آیین‌نامه: در ذیل بندهای مربوط به سه شورای مذکور، زمان دقیق معرفی و رونمایی درج نشده بود که توجه منتقدان جشنواره را به خود جلب کرد.

نبود دسته‌بندی دقیق در شرح وظایف شورای ارزیابی در سه مقطع پیش از جشنواره، هنگام برگزاری و پس از برگزاری: در نقد و بررسی عملکرد ارکان جشنواره، برخی از رسانه‌ها شورای ارزیابی را هدف قرار دادند و دیرکرد فعالیت‌های آنان را موضوع نقد خود ساختند. این مشکل به شفاف‌نبودن شرح وظایف شورای نام‌برده در زمان‌بندی مشخص معطوف است.

مشخص نبودن چگونگی تهیه، تنظیم و نحوه و زمان ارسال فراخوان: برخی از اهالی موسیقی از ارسال دیرهنگام فراخوان در جشنواره سی و چهارم گفتند و نقدی بر عملکرد نهاد مربوطه دانستند. لذا این کاستی متوجه کلی بودن بند مربوط به تهیه و تنظیم فراخوان در متن آیین‌نامه است.

مشخص نبودن شاخص‌ها و نوع توانمندی‌های افراد و واجدان حضور در شوراها: برخی دانشگاهیان و صاحب‌نظران برای حضور در شوراهای جشنواره مانند شورای انتخاب دبیر هنری، شورای انتخاب آثار و گروه‌ها و شورای ارزیابی دعوت شدند.

اختصاص نیافتن بندهایی در آیین‌نامه به فرهنگ و هویت ایرانی- اسلامی: جشنواره‌ای که هر سال هم‌زمان با سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی برگزار می‌شود، باید محل تجلی مؤلفه‌های هویتی ایرانی- اسلامی باشد؛ در حالی که بخش پاپ در جشنواره اخیر پررنگ‌تر از موسیقی اصیل ایرانی بود. **کلی‌گرایی در تهیه و تنظیم محتوا و ساختار آیین‌نامه:** هدف از تهیه و تنظیم آیین‌نامه، تدوین سندی راه‌گشا بود تا برگزارکنندگان با تکیه بر متن آن، بتوانند برای ابعاد گوناگون آن برنامه‌ریزی کنند. اما آیین‌نامه مصوب، دارای دو فصل است که بنا به برخی نظرات اظهار شده، کلی‌گویی و آرمان‌گرایی در متن فصل اول مشخص است و تمهیدات پیش‌بینی شده در فصل دوم نیز پاسخ‌گوی اقتضائات حوزه موسیقی نیست. در جدول ۲، کاستی‌های آیین‌نامه جشنواره، که به ضعف و نقصان در روند برگزاری جشنواره منجر شد، ذکر شده است.

جدول شماره ۲. کاستی‌ها در متن آیین‌نامه جشنواره، که منجر به ضعف در برگزاری جشنواره شد

ردیف	کاستی‌ها در متن آیین‌نامه جشنواره
۱	در خصوص فعالیت دبیر هنری جشنواره: نبود بندی مبنی بر چگونگی فواید انتخاب تم جشنواره
۲	درج نشدن قید زمان و مدت برگزاری جشنواره در ذیل بند مربوط به تقویم و زمان بندی جشنواره
۳	تعیین تکلیف نشدن بخش رقابتی در آیین‌نامه
۴	مشخص نبودن شرایط چگونگی حضور فعال بانوان در جشنواره
۵	مشخص نبودن زمان انتخاب و معرفی شوراهای تصمیم گیرنده؛ شورای انتخاب آثار، انتخاب دبیر و ارزیابی
۶	مشخص نکردن تخلفات اجرایی
۷	کلی بودن آیین‌نامه

پیشنهادها

با توجه به یافته‌ها و نتایج این گزارش، برای مرتفع شدن مشکلات سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر در ارتباط با آیین‌نامه، در مجموع می‌توان دو گونه پیشنهاد راهبردی و کارآمد را جهت اعمال تغیری در رویه اجرا و متن آیین‌نامه در نظر داشت که با اتکا به آن‌ها بخش مهمی از مشکلات این حوزه مرتفع خواهد شد. پیشنهادها در دو دسته موارد مؤثر بر تقویت ضمانت اجرایی آیین‌نامه موجود و بازنگری منظم آیین‌نامه براساس اقتضائات روز ارائه شده است. گروه نخست حاصل واکاوی مستندات و بررسی حواشی سی و چهارمین جشنواره موسیقی فجر است. دسته دوم در نتیجه مطالعه، متن پژوهی و کشف زوایای مغفول متن آیین‌نامه به دست آمده است.

الف. تقویت ضمانت اجرایی آیین‌نامه موجود

تعیین شورای انتخاب تم با محوریت دبیر هنری جشنواره به منظور اجتناب از اعمال نظر شخصی: به نظر می‌رسد در محتوای آیین‌نامه باید به نحوه انتخاب تم به‌طور شفاف و مبسوط پرداخته شود. اگر علاوه بر دبیر، شورای انتخاب، کارشناسان و خبرگان نیز بر مضمون انتخابی و نحوه اجرایی شدن آن نظارت داشته باشند، اعمال نظرات شخصی و فردمحور تقلیل می‌یابد. بازنگری فرایند بخش رقابتی و یا حذف آن: ضروری است بخش رقابتی با دربرداشتن زمینه‌های مهیج و پرشور دوباره به پیکره جشنواره افزوده شود، اما مانند بسیاری از جشنواره‌های موسیقایی جهان، تمامی شروط حضور، اعم شرط سنی، ویژگی‌های آثار، نحوه داوری و حتی میزان و نحوه اهداء جوایز در آیین‌نامه قید شو. این مورد می‌تواند ذیل بند ت. ۶ آیین‌نامه کنونی لحاظ شود.

تأسیس صندوق ذخیره ارزی - ریالی برای پیشبرد اهداف در مواقع بحران اقتصادی: پیش‌بینی نشدن مشکلات اقتصادی و به تبع آن حضور کم‌رنگ گروه‌های خارجی در جشنواره سی و چهارم و از سوی کمتر شدن مدت برگزاری معلول نبود آینده‌نگری‌های لازم است.

ب. بازنگری مستمر آیین نامه با توجه به اقتضائات جدید

بازنگری مستمر با هدف تقویت و روزآمدی محتوای آیین نامه جشنواره چه از نظر محتوایی و چه از منظر شکلی نیازمند مطالعات کارشناسی است تا در جایگاه اصیل و رهنمای خود قرار گیرد. آیین نامه به عنوان چارچوبی روشن، به اجرای باکیفیت مهم ترین رویداد موسیقایی کشور منجر خواهد شد. کلی نگرى در آرمان ها و جزئی نگرى و شفافیت در بندهای اجرایی مطلوب خواهد بود. ضروری است دست اندرکاران نگارش و بازنگری آیین نامه، هم افزایی و هم گرایی را مدنظر داشته باشند و با تأکید بر اهمیت تعاملات بین المللی در موسیقی ایران این رویداد را پیش برند. در بازنگری آیین نامه موجود این موارد پیشنهاد می شود:

- اعمال نظرهای دقیق و کارشناسانه در خصوص چگونگی حضور بانوان (آوازی و هم خوان و...) و اختصاص بندهایی واضح و تعیین کننده در متن آیین نامه؛
- تعیین زمان دقیق معرفی شورای انتخاب دبیر، شورای انتخاب آثار و شورای ارزیابی در متن آیین نامه؛
- درج بند انتصاب نهایی دبیر جشنواره با رأی و تأیید شورای انتخاب دبیر در ذیل مواد مربوط به گزینش دبیر؛
- در ذیل بند ۲-۴ با موضوع شروط و ضوابط انتخاب دبیر، شاخص ها و توانمندی های بیشتر و روشن تری برای گزینه های دبیری و نمایندگان جامعه موسیقی قید شود. اگر چنین مواردی لحاظ نشود باز هم اعمال نظر شخصی رئیس و معاون هنری وزارت ارشاد و فرهنگ اسلامی مدنظر قرار می گیرد و نه راهبرد آیین نامه ای؛
- قید بندی با مضمون منوط شدن تمدید انتصاب دبیر در هر دوره از جشنواره با توجه به گزارش مثبت عملکرد و ارزیابی فعالیت دبیر که در هر دوره از سوی شورای ارزیابی تهیه شود؛
- تعیین شرح وظایف شورای ارزیابی در سه محور پیش از جشنواره، هنگام برگزاری و پس از برگزاری آن؛

- انتقال نتایج ارزیابی سی‌وچهارمین جشنواره بین‌المللی موسیقی فجر به اعضای که قرار است کار بازنگری آیین‌نامه اجرایی سی‌وپنجمین جشنواره موسیقی فجر را انجام دهند؛
- تشکیل شورای بازنگری و سنجش محتوایی و اجرایی آیین‌نامه و تغییر نسبی اعضای تدوینگر آیین‌نامه و یا دعوت از اهالی موسیقی، پژوهشگران و اساتید دانشگاه به‌منظور بازنگری بهینه آیین‌نامه؛
- مشخص نمودن حضور بخش رقابتی و یا حذف آن ضروری است. بخش رقابتی با دربرداشتن زمینه‌های مهیج و پرشور دوباره به پیکره جشنواره افزوده شود، اما مانند بسیاری از جشنواره‌های موسیقیایی جهان، تمام شروط حضور، اعم شرط سنی، ویژگی‌های آثار، نحوه داوری و حتی میزان و نحوه اهدای جوایز در آیین‌نامه قید شود؛
- مهلت انتشار کتاب جشنواره تعیین شود. در جشنواره سی‌وچهارم مقوله انتشارات تابع قوانین نبود و انتشار دیر هنگام کتاب جشنواره موضوع نقد اهالی موسیقی بود؛
- وضع قوانینی در فصل دوم آیین‌نامه، درخصوص نحوه ارسال فراخوان، نوع موسیقی و میزان حضور و اجرا، با هدف برقراری عدالت میان سهم انواع موسیقی سنتی، کلاسیک و پاپ؛
- ذیل تمام بندهایی که ممکن است سبب نفاق اهالی موسیقی و دانشگاهیان شود مانند گزینش اعضای شوراهای شاخص‌ها و نوع توانمندی‌های افراد و واجدین قید شود تا وفاق حاصل شود و از اختلاف نظر جلوگیری شود. لذا با توجه به اینکه قرار است جشنواره فجر به هم‌گرایی و هم‌افزایی اهالی موسیقی بیفزاید، شروط احراز نمایندگان و عوامل انتخاب دانشگاه‌ها ذیل بندهای مرتبط مانند شورای انتخاب دبیر قید شود تا از اختلاف نظر میان اهالی موسیقی و دانشگاهیان جلوگیری شود؛
- بازنگری و درج دوباره بندهایی که نشان از ارتباط اهداف و مأموریت‌های جشنواره با هویت ایرانی- اسلامی دارد و در پیش‌نویس آیین‌نامه آمده بود و

در نسخه نهایی حذف شد؛

- اختصاص بندهایی در آیین‌نامه مبتنی بر فرهنگ و هویت ایرانی-اسلامی، در بازنگری سند نام‌برده؛
- ارتقاء و تقویت محتوایی آیین‌نامه به‌عنوان سندی مهم که می‌تواند از منظر کیفی و هویتی جشنواره را در پیشبرد اهداف حقیقی خود یاری رساند؛ جزئی‌نگری و تغییر ساختاری آیین‌نامه مبنی بر تعیین تکلیف برخی از معضلات و حواشی که سال‌هاست گریبان‌گیر جشنواره شده است؛
- در آیین‌نامه ضرورت دارد که مدت استاندارد برگزاری جشنواره قید شود تا برگزارکنندگان به دلایل گوناگون، جایگاه این رویداد را تقلیل ندهند. مدیر اجرایی و سایر برگزارکنندگان سی‌وچهارمین جشنواره دلیل اصلی تغییر در زمان برگزاری را گرانی ارز دانستند. البته شایان ذکر است که بیشتر مصاحبه‌شوندگان اذعان داشتند که امسال هم‌زمان در ۱۵ استان دیگر، هم جشنواره برگزار شد و احتمالاً با کوتاه‌شدن مدت برگزاری در تهران، مدیر اجرایی جشنواره باید هزینه‌های اجرای شهرستان‌ها را نیز مدیریت می‌کرده است.

سخن آخر

توجه به مصادیق فرهنگ مردم این مرز و بوم، به‌عبارتی دیگر پرداختن به صنایع نرم و هویت‌ساز، راهکار اساسی برون‌رفت از معضلات کنونی است. مطالعه تاریخ ایران اسلامی نشان از قدرت اعصاری دارد که تکیه بر بازوان فرهنگی داشتند. اعتلای موسیقی ایرانی به‌عنوان هنری ریشه‌دار در تاریخ و فرهنگ این سرزمین، نیازمند برنامه‌ریزی‌های بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت است. سرمایه‌گذاری فرهنگی بر روی رویدادها و جشنواره‌های حوزه موسیقی از ابزارهای کارآمد بوده است و نگاه کارشناسانه صاحب‌نظران را می‌طلبد. جشنواره بین‌المللی موسیقی فجر، با دربرداشتن مؤلفه‌هایی چون پیوند با آرمان‌های انقلابی، پیوستگی برگزاری و ابعاد بین‌المللی از مهم‌ترین اتفاقات حوزه موسیقیایی کشور است. تصمیم به تهیه، تنظیم و

تدوین آیین‌نامه برای این رویداد مهم گامی مؤثر بود، اما باید در نظر داشت لزوم بازنگری و تلاش در رفع کاستی‌ها به مراتب اثرگذارتر است. لذا اگر آیین‌نامه نام‌برده سالانه مورد مطالعه و نقد اهالی موسیقی و دانشگاهیان قرار گیرد و انطباق مسائل روز، دغدغه‌ها و اهداف، مأموریت‌ها و چشم‌اندازهای فرهنگی - هنری اسناد بالادستی لحاظ شود، آیین‌نامه به سندی راه‌گشا، تعالی‌بخش و مؤثر تبدیل می‌شود. این‌گونه است که جشنواره موسیقی فجر آئینه فعالیت‌های گونه‌های گوناگون موسیقی ایرانی خواهد شد. تقویت بنیان‌های ایرانی - اسلامی جشنواره موسیقی به‌عنوان یکی از قطب‌های اصلی هنر ایرانی موجب قدرت گرفتن گفتمان فرهنگی کشور در حوزه بین‌المللی می‌شود. بایسته است مسئولان، کارشناسان، اهالی موسیقی و دانشگاهیان بیش‌ازپیش به این رویداد موسیقایی با تلاش مضاعف بنگرند و در راه اعتلای آن گام بردارند.

فهرست منابع

شاسته‌سازان و دیگران. (۱۳۹۷). «نقش موسیقی در دیپلماسی: مطالعه تطبیقی دیپلماسی موسیقی چین و ایالات متحده پس از یازدهم سپتامبر»، مطالعات تطبیقی هنر، جلد ۸، شماره ۱۶، صفحات ۳۱-۱۵.

مصاحبه‌ها

مصاحبه با احسان ذبیحی فر (موسیقی دان)، تیر ماه ۱۳۹۸

مصاحبه با دکتر پیروز ارجمند (منتقد)، تیر ماه ۱۳۹۸

مصاحبه با دکتر حمید عسکری رابری (عضو شورای انتخاب دبیر)، خرداد ماه ۱۳۹۸

مصاحبه با دکتر شاهین فرهنگ (دبیر هنری جشنواره)، تیر ماه ۱۳۹۸

مصاحبه با شهرام صارمی (مدیر اجرایی جشنواره)، خرداد ماه ۱۳۹۸

مصاحبه با صائب کاکاوند (موسیقی دان)، تیر ماه ۱۳۹۸

مصاحبه با علی ترابی (رئیس جشنواره)، تیر ماه ۱۳۹۸

منابع اینترنتی

<http://cinemakhorasan.com>

-
- <http://cinemapress.ir/news/>
<http://fajrmusicfestival.com/>
<http://old.nasimonline.ir/Content/Detail/2311671>
<http://www.honaronline.ir/>
<http://www.pishkhaan.net/news/92397>
<https://fa.wikipedia.org/>
[https://media.mehrnews.com/d/2019/06/03/0/3145661.pdf/](https://media.mehrnews.com/d/2019/06/03/0/3145661.pdf)
<https://tvkala.mahsanblog.ir/post/>
<https://www.farsnews.com/news>
<https://www.irna.ir/news/83295886/>
<https://www.isna.ir/news/97043016167>
<https://www.khabaronline.ir/news/1226068>
<https://www.mehrnews.com/news/4662065/>
<https://www.navayab.com/shahram-saremi.html>
<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1397/11/07/1932096/>
<https://www.toseeirani.ir/>